

Jaarverslag MIVD 2004

Het jaarverslag is afgesloten op 1 maart 2005

Voorwoord

Voor u ligt het achtste Jaarverslag van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD). Het Jaarverslag geeft inzicht in het werk van de MIVD over 2004. Tevens biedt dit Jaarverslag een vooruitblik naar de aandachtsgebieden van de MIVD voor het volgende jaar.

In 2004 was een groot deel van de inspanningen van de inlichtingen- en veiligheidsdienst van Defensie gericht op crisisbeheersingsoperaties. Asymmetrische dreigingen, dat wil zeggen: dreigingen van niet-staatsgebonden groepen en netwerken, zijn in de afgelopen periode toegenomen. Ook in 2004 heeft de MIVD intensief bijgedragen aan de strijd tegen het internationale terrorisme met name gerelateerd aan defensiebelangen.

De MIVD richtte zich ook het afgelopen jaar op de bestrijding van spionage en het bevorderen van de veiligheid van de Nederlandse defensie-organisatie. Daarnaast hadden ontwikkelingen op het vlak van de proliferatie van massavernietigingswapens de aandacht van de dienst.

De MIVD beschikt over bijzondere bevoegdheden. De aanwending van dergelijke bevoegdheden in het belang van de nationale veiligheid maakt het in ons democratische bestel vanzelfsprekend dat een inlichtingen- en veiligheidsdienst transparantie betracht in het publieke domein. Dit Jaarverslag is de publieke verantwoording van de inlichtingen- en veiligheidsdienst van Defensie over 2004.

De Minister van Defensie

H.G.J. Kamp

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
-----------	---

I	Taken van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	
	Wettelijke taken	7
	Planning	8
	Samenwerking	10

II	Ontwikkelingen op Inlichtingen- en Veiligheidsgebied	15
	Terrorismebestrijding	15
	Operationele Inlichtingen	16
	Nationale Signals Intelligence	
	Organisatie	16
	Network Enabled Capabilities	17
	National Intelligence Support Team	18
	Satellietwaarneming	18
	Cyberwarfare	18
	Evaluatie Wiv2002	19
	Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsinstituut	19

III	Inlichtingentaak	21
	Balkan, Midden- en Zuid-Oost-Europa	21
	Bosnië-Herzegovina	21
	FYROM (Macedonië)	23
	Federatie van Servië en Montenegro	23
	Albanië	25
	Kroatië	25
	Azië	26
	Afghanistan	27
	Pakistan	30
	India	30
	Noord-Korea	31
	Volksrepubliek China	31
	Indonesië	32

Midden-Oosten	34	Terrorisme gericht tegen de krijgsmacht	72
Irak	35	Radicaal islamisme en de krijgsmacht	75
Iran	37	Anti-militarisme	76
Israël, Palestijnse Autoriteit	38	Rechts-extremisme	77
Syrië	39	Stelsel bewaken en beveiligen	77
Libanon	39	Informatiebeveiliging	78
Jordanië	40	Industrieveiligheid	79
Golfstaten	41	Luchtfotografie	79
Russische Federatie	42	Personele veiligheid	80
Andere landen voormalige Sovjet Unie	44	V Bedrijfsvoering	83
Wit-Rusland	45	Verbeterplan bedrijfsvoering	83
Oekraïne	45	Personeel en organisatie	83
Moldavië	46	Planning en control	84
Trans-Kaukasus	46	Informatievoorziening en automatisering	85
Kirgizië	47	Documentaire informatievoorziening	86
Caraïbisch gebied en Latijns-Amerika	48	Integrale veiligheid	87
Venezuela	49	Huisvesting	88
Colombia	50	Materieelbeheer	88
Suriname	51	Arbo-milieu	88
Afrika	52	Juridische Zaken	88
Algerije	54	Medezeggenschap	89
Marokko	54	VI Sturing en controle	91
Libië	55	Minister-President	91
Egypte	56	Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	91
West-Afrika	56	Raad voor de Nationale Veiligheid	92
Zuidelijk Afrika	57	Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland	92
Hoorn van Afrika	57	Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	92
Centraal-Afrika	58	Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	92
Transnationale aangelegenheden	60	Vaste commissies voor Defensie en Buitenlandse Zaken	93
Terrorisme	61	Jaarverslag	93
Proliferatie	61		
Prolifererende landen	63		
Risicolanden	64		
Georganiseerde criminaliteit	65		
Information Operations	65		
Militaire techniek	66		
Technologische ontwikkelingen	67		
IV Contra-Inlichtingen en Veiligheidstaak	69		
Contra-inlichtingen en veiligheid	69		
Contra-spionage	71		

Taken van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

De Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) voorziet behoeftestellers binnen en buiten Defensie van hoogwaardige strategische en operationele inlichtingen- en veiligheidsproducten. De inzet van de MIVD vindt plaats ten behoeve van de nationale veiligheid en in het bijzonder ten behoeve van de Nederlandse krijgsmacht. Over zijn activiteiten legt de MIVD op transparante wijze verantwoording af aan zijn opdrachtgevers en behoeftestellers.

Wettelijke taken

 Een belangrijke taak van de MIVD is het verrichten van onderzoek naar factoren die van invloed zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde, voor zover de krijgsmacht daarbij betrokken is of kan worden. De krijgsmacht richt zich, naast de algemene verdedigingstaak, met name op het uitvoeren van crisisbeheersingsoperaties. De operaties worden veelal in internationaal verband uitgevoerd. De MIVD vervult een ondersteunende rol ten behoeve van de bewindslieden en de militaire top van Defensie bij de voorbereiding en in het besluitvormingsproces van crisisbeheersingsoperaties. Tijdens een operatie ondersteunt de MIVD de minister en de Chef Defensiestaf (CDS) door het leveren van strategische inlichtingen (beoordeling op middellange en lange termijn) en operationele inlichtingen (situationele beoordeling op korte termijn). De MIVD levert ook zelf een fysieke bijdrage aan crisisbeheersingsoperaties door het ter beschikking stellen van inlichtingenpersoneel, contra-inlichtingen- en veiligheidspersoneel en verbindingsinlichtingendetachementen.

De MIVD onderzoekt ten aanzien van daartoe aangewezen landen ontwikkelingen met een militaire relevantie die van belang worden geacht in verband met de eigen nationale veiligheid. Het gaat hierbij om landen en onderwerpen die door de Minister-President in overeenstemming met de ministers van Defensie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn aangewezen. De aanwijzing wordt gepubliceerd in de *Staatscourant*. De onderzoeken worden afgestemd met de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Het waarborgen van de veiligheid en de paraatheid van de krijgsmacht is een wettelijke taak van de MIVD. De veiligheidstaak wordt onder meer ingevuld door het instellen van veiligheids- onderzoeken naar kandidaten voor een vertrouwensfunctie bij Defensie en bij defensie-orderbedrijven. Defensie-orderbedrijven zijn bedrijven die staatsgeheime werkzaamheden voor Defensie uitvoeren.

De MIVD heeft een contra-inlichtingentaak. Deze taak betreft het onderzoek naar mogelijke dreigingen gericht tegen Defensie zoals terrorisme, extremisme, spionage en subversie. Gelet op de huidige (inter)nationale ontwikkelingen wordt deze taak steeds belangrijker. Voortvloeiend uit de inlichtingen- en veiligheidstaken draagt de MIVD bij aan de bestrijding van het (inter)nationale terrorisme. Het gaat daarbij om terrorisme in relatie tot het aantasten van de nationale veiligheid en in het bijzonder de belangen van Defensie.

Tenslotte heeft de MIVD een beveiligingsbevorderende taak. Deze taak omvat het adviseren over de bescherming van staatsgeheimen en het geven van beveiligingsadviezen. Ook het maken van dreigingsanalyses met het oog op de beveiliging van personen en objecten behoort tot deze taak.

De taken van de MIVD zijn in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv2002) als volgt omschreven:

- a. Het verrichten van onderzoek:
 - omtrent het potentieel en de strijdkrachten van andere mogendheden, ten behoeve van een juiste opbouw en een doeltreffend gebruik van de krijgsmacht;
 - naar factoren die van invloed zijn of kunnen zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij is betrokken of naar verwachting betrokken kan worden.
- b. Het verrichten van veiligheidsonderzoeken als bedoeld in de Wet veiligheidsonderzoeken.
- c. Het verrichten van onderzoek dat nodig is voor het treffen van maatregelen:
 - ter voorkoming van activiteiten die ten doel hebben de veiligheid of paraatheid van de krijgsmacht te schaden;
 - ter bevordering van een juist verloop van mobilisatie en concentratie der strijdkrachten;
 - ten behoeve van een ongestoorde voorbereiding en inzet van de krijgsmacht als bedoeld onder a, tweede aandachtsstreepje.
- d. Het bevorderen van maatregelen ter bescherming van de onder c genoemde belangen, waaronder begrepen maatregelen ter beveiliging van gegevens betreffende de krijgsmacht waarvan geheimhouding is geboden.
- e. Het verrichten van onderzoek betreffende andere landen, ten aanzien van onderwerpen met een militaire relevantie die door Onze Minister-President, Minister van Algemene Zaken in overeenstemming met Onze betrokken Ministers, zijn aangewezen.

Planning

 De MIVD werkt volgens een inlichtingencyclus. De inlichtingencyclus omvat een vaste volgorde van activiteiten en begint met het vaststellen van de behoefte. Daarna kan worden gestart met het verzamelen van informatie. Informatie wordt verzameld door middel van eigen verzamelorganen, de inlichtingenverzamelorganen van de krijgsmachtdelen en door samenwerking met (inter)nationale partners. De verzamelde informatie wordt op relevantie en betrouwbaarheid geselecteerd. Vervolgens vindt het analyseproces plaats. Op basis van de verzamelde informatie en inzichten aangevuld met eigen inlichtingen komt de MIVD tot een normbeeld. Het normbeeld wordt voortdurend getoetst aan actuele ontwikkelingen en aan nieuwe informatie. Tenslotte vindt exploitatie van de bevindingen plaats. Op basis van het normbeeld of afwijkingen daarvan worden briefings, inlichtingenberichten, antwoorden op specifieke vragen, achtergronddocumenten en andere producten gemaakt ten behoeve van de behoeftestellers.

Jaarlijks stelt de minister van Defensie de *Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie* (IVD) vast. Het voorstel daartoe komt tot stand in overleg tussen de MIVD, de Defensiestaf, de krijgsmacht-delen, alsmede eventuele andere incidentele behoefte-stellers. In de IVD worden de aandachtsgebieden toegelicht waarop de MIVD zich in het komende jaar zal richten. De aandachtsgebieden omvatten zowel landen en regio's als specifieke thema's en onderwerpen. De aandachtsgebieden worden onderscheiden in drie categorieën. De indeling in categorieën bepaalt de intensiteit en diepgang waarmee de MIVD ontwikkelingen volgt. De categorieën zijn:

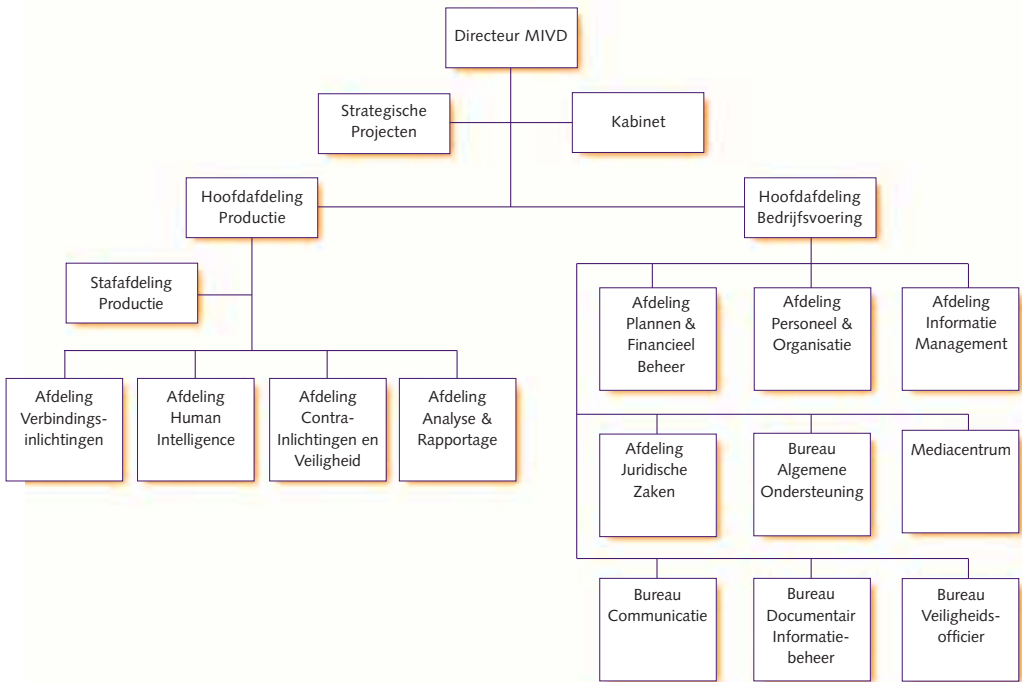
- a. *categorie I*: gebieden waar de krijgsmacht permanent of voor crisisbeheersingsoperaties aanwezig is (ook aandachtsgebieden die direct van invloed zijn op de taakstelling van eenheden);
- b. *categorie II*: gebieden waar de krijgsmacht voor crisisbeheersingsoperaties kan worden ingezet, gebieden die gezien hun ligging van invloed (kunnen) zijn op crisisbeheersingsoperaties en landen en/of thema's die een specifiek belang hebben voor het Nederlandse veiligheidsbeleid;
- c. *categorie III*: gebieden die relevant zijn voor het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid en waarvan het tijdige signaleren van ontwikkelingen van belang is (*indicator and warning-functie*).

Vanwege de Nederlandse militaire betrokkenheid bij crisisbeheersingsoperaties zal de MIVD zich in 2005 vooral richten op Afghanistan, Irak en de Balkan. Verder zal de MIVD zich onder meer richten op de Trans-Kaukasus, het Grote Merengebied en de Hoorn van Afrika, alsmede op thema's als terrorismebestrijding en de proliferatie van massavernietigingswapens.

De *Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie* is richtinggevend voor de prioriteit, de frequentie en de diepgang waarmee inlichtingen- en veiligheidsproducten door de MIVD worden geleverd. In de IVD zijn de afspraken met behoeftestellers beschreven over het leveren van producten. Als gevolg van de snel veranderende wereld worden ook ad hoc vragen aan de MIVD gesteld waarin de IVD niet voorziet. In overleg met de behoeftesteller en de minister van Defensie zal per geval in verband met de beschikbare capaciteit moeten worden bepaald met

welke prioriteit en diepgang de behoefte moet worden ingevuld en welke andere activiteiten tijdelijk in capaciteit dalen of zelfs niet worden uitgevoerd.

De toenemende (ad hoc) vraag naar producten heeft gevolgen voor de inzet van de capaciteit van de MIVD. Door herprioritering van de capaciteit en het treffen van maatregelen om de doelmatigheid en de doeltreffendheid te vergroten, kan doorgaans worden voldaan aan de vraag. De maatregelen omvatten onder meer het werken in multidisciplinaire teams, het versterken van de analysecapaciteit, een zeer gerichte inzet van de inlichtingenverwervingsmiddelen en intensivering van de samenwerking met nationale en internationale partnerdiensten.

Samenwerking

Nationale en internationale samenwerking is essentieel voor de kennispositie van de MIVD. Naast de eigen middelen van de MIVD om informatie te verzamelen (open source intelligence, imagery intelligence, human intelligence en verbindingsinlichtingen), wordt gebruik gemaakt van informatie verkregen van uitgezonden eenheden.

Nationaal wordt intensiever samengewerkt met de AIVD. De onderwerpen van samenwerking zijn opgenomen in de *Samenwerkingsregeling AIVD-MIVD*. Naar verwachting zal de samenwerkingsregeling begin 2005 worden vastgesteld. Terreinen waarop de AIVD en MIVD samenwerken zijn onder meer de gezamenlijke oprichting van de Nationale Signals Intelligence Organisatie (NSO) en het opstellen van gezamenlijke rapportages in het kader van de buitenlandstaak. Op juridisch gebied vindt onder meer periodiek afstemming plaats over wet- en regelgeving betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, de inzet van bijzondere bevoegdheden en het formuleren van

beleid met betrekking tot de afhandeling van inzageverzoeken. Op operationeel gebied wordt samengewerkt met betrekking tot gegevensuitwisseling over operaties, het verlenen van wederzijdse technische ondersteuning, informatie-uitwisseling over onderzoeksthema's als terrorismebestrijding en proliferatie en de beveiliging van Nederlandse ambassades in het buitenland. Ten aanzien van contra-inlichtingen en veiligheid wordt onder meer samengewerkt bij het opstellen van een gezamenlijk industriebeveiligingsbeleid bij defensie-orderbedrijven en veiligheidsonderzoeken. Analyses en rapportages over diverse onderwerpen worden frequent uitgewisseld.

Met ingang van 1 januari 2005 maakt de MIVD deel uit van de zogeheten Contra-Terrorisme Infobox (CT-Infobox). De CT-Infobox is een samenwerkingsverband van de AIVD, de Immigratie- en Naturalisatiedienst, het Korps Landelijke Politiediensten, het Openbaar Ministerie en de

MIVD met als doel bij te dragen aan de effectieve bestrijding van terrorisme in Nederland. De bijdrage voorziet in het binnen wettelijke kaders bijeenbrengen en vergelijken van informatie over netwerken en personen die op de één of andere wijze betrokken zijn bij terrorisme, in het bijzonder islamitisch terrorisme en de daaraan gerelateerde radicalisering. De MIVD heeft met twee personen permanent zitting in de CT-Infobox.

De samenwerking met de ministeries van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Justitie is in 2004 verder geïntensiveerd. Met het ministerie van Algemene Zaken wordt samengewerkt in het coördinatieberaad met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN). De MIVD maakt deel uit van de interdepartementale juridische adviesgroep ten behoeve van het CVIN onder leiding van de Coördinator voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken geschiedt onder meer in het kader van de buitenlandstaak en het in dat verband opstellen van gezamenlijke rapportages.

Met het ministerie van Justitie wordt op het gebied van terrorismebestrijding met name samengewerkt in het Gezamenlijk Comité Terrorismebestrijding (GCT), waar de MIVD zitting in heeft. Het comité is in 2003 opgericht en ondersteunt de minister van Justitie in diens verantwoordelijkheid voor terrorismebestrijding.

De MIVD heeft met het Centraal Informatiepunt Onderzoek Telecommunicatie (CIOT) van het ministerie van Justitie in augustus 2004 een samenwerkingsovereenkomst gesloten, waarin is

vastgelegd welke diensten het CIOT aan de MIVD levert en onder welke voorwaarden. Het gaat hierbij om het opvragen van gegevens bij telecom-aanbieders. Het CIOT heeft daartoe een uniek hulpmiddel ontwikkeld waarvan de MIVD gebruik maakt.

De samenwerking met de Nationaal Coördinator Terrorisbestrijding (NCTb) en de daar onder ressorterende Nationaal Coördinator Bewaking en Beveiliging is verder uitgebreid. Een medewerker van de MIVD is op deeltijdbasis geplaatst bij de NCTb. Een nieuw stelsel van bewaken en beveiligen is ontwikkeld, dat er op gericht is personen en objecten te beveiligen respectievelijk te bewaken die doelwit kunnen zijn van een aanslag. Daartoe worden voortdurend dreigingsschattingen gemaakt. De MIVD levert daar een bijdrage aan.

In januari 2004 heeft de MIVD een convenant gesloten met de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Het convenant regelt de samenwerking tussen de twee diensten. Het komt voor dat asiel-

zoekers informatie hebben die van belang kan zijn voor de taakuitoefening van de MIVD. In dat geval is de MIVD in staat hiervan kennis te nemen. Anderzijds kan de MIVD de IND assisteren in de verificatie van een verhaal van een asielaanvrager. Een convenant is noodzakelijk omdat absolute zorgvuldigheid is vereist bij een dergelijke vorm van samenwerking.

Tot slot vindt in voorkomend geval overleg plaats met de Landelijk Officier van Justitie belast met terrorisbestrijding en inlichtingen- en veiligheidsaangelegenheden over ambtsberichten van de MIVD aan het Openbaar Ministerie.

Internationale samenwerking biedt de MIVD de mogelijkheid om onvermijdelijke tekorten aan specifieke inlichtingencapaciteiten aan te vullen. Diverse samenwerkingsvormen doen zich hierbij voor, zoals het gemeenschappelijk verwerven en beheren van materieel en de 'pooling' van capaciteiten. Het partnernetwerk is geografisch zeer divers en zorgt daardoor voor een brede informatiepositie. Hiermee wordt afhankelijkheid van eenzijdige informatie vermeden en wordt

een goede aansluiting gerealiseerd op coalitieverbanden waarbinnen de krijgsmacht operaties uitvoert. In 2004 heeft een verdere intensivering van reeds bestaande samenwerkingsverbanden plaatsgevonden.

Met name de samenwerking met partners met betrekking tot de operatiegebieden Afghanistan, Irak en de Balkan is verder versterkt. Daarnaast zijn de contacten met partners verder geïntensiveerd met betrekking tot de Trans-Kaukasus, Afrika en het Midden-Oosten, alsmede voor het onderzoek naar thematische onderwerpen als terrorismebestrijding en de proliferatie van massavernietigingswapens. De MIVD onderhoudt met zijn partners bilaterale contacten. Dit betekent dat analisten en specialisten van inlichtingendisiplines de onderwerpen bespreken waar gemeenschappelijke belangstelling voor bestaat en informatie en analyses ruilen.

De MIVD participeert in de inlichtingen- en veiligheidsactiviteiten van de Navo en de Europese Unie. Binnen de Navo en de Europese Unie worden maatregelen getroffen om een nauwere samenwerking tussen de militaire en civiele inlichtingenorganisaties te realiseren. Vooral met het oog op terrorismebestrijding is nauwere samenwerking van belang. De afgelopen jaren zijn belangrijke vorderingen geboekt. Eén van de maatregelen is het instellen van een nieuw orgaan, belast met de coördinatie van inlichtingen in relatie tot de internationale strijd tegen het terrorisme. Dit nieuwe orgaan, de *Terrorist Threat Intelligence Unit*, is sinds medio 2004 binnen de Navo actief. Bij de Europese Unie heeft de Militaire Staf voorstellen gedaan voor de bijdrage van de militaire structuren aan de strijd tegen terrorisme. Deze zullen in 2005 verder vorm krijgen.

De MIVD neemt tevens deel aan internationale oefeningen. In 2004 trad de MIVD op als gastheer voor een succesvolle contra-inlichtingenoefening waaraan alle 26 Navo-landen deelnamen.

Ontwikkelingen op inlichtingen- en Veiligheidsgebied

De MIVD richt zich op terroristische dreigingen die van invloed kunnen zijn op de inzet, de paraatheid en de veiligheid van de Nederlandse krijgsmacht. Ook in internationaal verband, zoals met de Navo, de Europese Unie en lidstaten van de Verenigde Naties wordt samengewerkt om het hoofd te kunnen bieden aan het internationale terrorisme. Het oprichten van de Nationale Signals Intelligence Organisatie draagt bij aan het identificeren van terroristische netwerken en georganiseerde criminaliteit.

Terrorismebestrijding

Al-Qa'ida en door al-Qa'ida geïnspireerde groeperingen vormen nog steeds een zeer grote bedreiging voor de internationale vrede, veiligheid en rechtsorde. De aanslagen in de Verenigde Staten en in Madrid hebben aangetoond dat terroristen relatief ongehinderd en ongemerkt een grootschalige terroristische aanslag kunnen voorbereiden en tot uitvoering kunnen brengen. Bij het onderzoek naar de aanslagen is gebleken dat gebruik is gemaakt van criminele netwerken en dat de aanslagen mede uit de opbrengsten van criminele activiteiten werden gefinancierd. Het al-Qa'ida netwerk moet op termijn in staat worden geacht niet-conventionele wapens in te zetten. Naast chemische en biologische middelen kan daarbij op radiologisch gebied worden gedacht aan de zogeheten *dirty bomb*.

Terroristen gebruiken alle mogelijke middelen om grote aantallen menselijke slachtoffers te maken. Na de aanslagen in de Verenigde Staten in 2001, wordt dit beeld vooral bevestigd door de terroristische aanslagen in Madrid. De incidenten in Den Haag met betrekking tot de arrestatie van leden van de zogeheten *Hofstadgroep*, de moord op de heer Van Gogh en de bedreiging met de dood van onder meer Kamerleden tonen aan dat ook Nederland doelwit kan zijn van terroristische aanslagen. Dat terrorisme ook tegen militairen wordt ingezet, bewijzen de aanslagen door al-Qa'ida en met al-Qa'ida samenwerkende organisaties in diverse Iraakse regio's. De aanslagen varieerden van klein- tot grootschalig en waren gericht op personeel en materieel.

Terrorisme is een transnationaal fenomeen geworden. De dynamiek van het globaliseringproces heeft hieraan de afgelopen decennia onbedoeld bijgedragen. Technologische vooruitgang maakt dat terreurorganisaties toegang hebben tot meer geavanceerde technologieën. De toename in aantal en omvang van de diverse diaspora (verspreiding van een volk over meerdere landen) heeft ervoor gezorgd dat terreurorganisaties over ondersteuningsnetwerken en schuilplaatsen kunnen beschikken waardoor zij wereldwijd kunnen opereren. De wereldwijde vertegenwoordiging van bedrijven en statelijke instellingen heeft tot een sterke toename van het aantal potentiële doelwitten voor terrorisme geleid. De moeizame voortgang bij het zoeken naar oplossingen voor gewapende conflicten zoals in Irak, Afghanistan, de Palestijnse gebieden, de Hoorn van Afrika, het Grote Merengebied en de Kaukasus, fungeert vaak als katalysator en rechtvaardiging voor terroristische activiteiten.

De belangrijkste dreiging voor de komende jaren is het islamitisch terrorisme en de toename van aanhangers van de radicale islam, die zich keren tegen westerse (culturele) invloed in islamitische regio's. Doelstelling is de beëindiging van de westerse militaire presentie in deze regio's en de instelling van radicaal islamitische en theocratische regimes. De oorlog in Irak wordt door sommige radicale moslims beschouwd als een aanval op de islam. Velen van hen zijn gemotiveerd een bijdrage te leveren aan deze 'heilige oorlog', dat terrorisme tegen zowel burgers als militairen rechtvaardigt.

De MIVD werkt met nationale en internationale partners samen om deze dreigingen gezamenlijk het hoofd te bieden. De MIVD richt zich op het gebied van terrorisme, inclusief georganiseerde criminaliteit en *information operations*, hoofdzakelijk op militair relevante aspecten. Dat wil zeggen op terroristische dreigingen die van invloed zijn op de inzet, het optreden en de veiligheid van de Nederlandse krijgsmacht en op dreigingen die anderszins van belang zijn voor het Nederlandse defensie- en veiligheidsbeleid (waarschuwingsfunctie) zowel in Nederland als in uitzendgebieden. De dreiging die uitgaat van terrorisme kan niet (langer) vanuit een louter militair of civiel oogpunt worden gezien maar vereist een meer integrale aanpak. In 2005 zullen de diverse groeperingen die relevant zijn vanuit de taakstelling van de MIVD verder worden geanalyseerd en de bestaande analyses zullen worden geactualiseerd. Verder zal speciaal aandacht worden besteed aan het fenomeen van het maritiem terrorisme.

Operationele Inlichtingen

 De MIVD ondersteunt de CDS met operationele inlichtingen. Dit wordt de J2-taak genoemd. Deze taak betreft vooral de ondersteuning van de uitgezonden eenheden bij crisisbeheersingsoperaties, waarbij de CDS geadviseerd wordt bij de planning en voorbereiding van deze operaties op inlichtingen- en veiligheidsgebied.

De MIVD levert ook operationele inlichtingenondersteuning voor commandanten van uitgezonden eenheden. Zo zendt de MIVD eigen personeel uit bij grote crisisbeheersingsoperaties. Hierbij kan gedacht worden aan liaisons bij internationale staven, contra-inlichtingen- en veiligheidsteams, analisten en verbindingsinlichtingen detachementen.

In 2004 was MIVD-personeel ontplooid in Irak, Afghanistan en Bosnië-Herzegovina. De MIVD leverde verder ondersteuning aan operaties van de Koninklijke Luchtmacht in Kirgizië en Jordanië en bij operaties van de Koninklijke Marine in het kader van de missie in Liberia en de Operatie *Enduring Freedom*. Inlichtingenondersteuning werd verder geleverd aan de Nationale Evacuatie Operatie die in november in Ivoorkust werd uitgevoerd.

Binnen de MIVD is een operatie- en verbindingscentrum ingericht, dat op 24-uurs basis is bemand. Hiermee is de MIVD in staat om continu informatie uit te wisselen met het Defensie Operatie Centrum, de operationele staven bij de krijgsmachtdelen, de diverse MIVD-entiteiten in de missiegebieden en de partner- en zusterdiensten.

Nationale Signals Intelligence Organisatie

 De Nationale Signals Intelligence Organisatie (NSO) is een project voor uitbreiding van de capaciteit voor satellietinterceptie. De NSO is als projectorganisatie ondergebracht bij de MIVD, maar is een samenwerkingsverband tussen MIVD en AIVD. Het project NSO omvat drie opdrachten: uitbreiding van de interceptiecapaciteit; het kiezen van een locatie waar die uitbreiding gerealiseerd moet worden en het bouwen van een organisatie.

Een uitbreiding van het satellietgrondstation te Zoutkamp (Groningen) blijkt vooralsnog slechts in

bepaalde mate mogelijk. Daarom is gezocht naar een tweede locatie. Deze locatie is het satellietcommunicatiestation in Burum (Friesland). Defensie heeft een koopovereenkomst gesloten met de eigenaar van het satellietcommunicatiestation te Burum voor een perceel waarop de gewenste uitbreidingen volledig kunnen worden gerealiseerd. Er wordt naar gestreefd, de gewenste uitbreiding voor een groot deel van de satellietontvangst- en signaalverwerkingscapaciteit ten behoeve van de AIVD en de MIVD in 2005 te realiseren.

Network Enabled Capabilities

De inlichtingenverzamelmogelijkheden worden diverser. Die groeiende diversiteit leidt er toe dat het traditionele onderscheid tussen (verwerving van) strategische en operationele inlichtingen vervaagt. De dynamiek waarmee de traditionele inlichtingenprocesgang verandert, vereist een robuuste informatie-infrastructuur, waarbij moet worden gestreefd naar volledige beschikbaarheid van informatie.

De Navo en veel van haar lidstaten streven gezamenlijk naar betere beschikbaarheid van inlichtingenproducten. Het *Network Enabled Capabilities-concept* (NEC) staat daarbij vaak centraal, zowel ten aanzien van het strategische niveau als ten aanzien van het operationele en het tactische niveau. De MIVD zal aansluiten op het NEC-concept, dat Defensie als richtinggevend aanmerkt. Cruciaal bij

NEC is de optimale integratie van alle informatiestromen. Hiermee kan op alle werkniveaus snel alle relevante informatie beschikbaar zijn, zowel in de analyse als in de uitvoering van operationele activiteiten.

Defensie besteedt veel aandacht aan het bevorderen van het inzicht in en het bewustzijn van de omstandigheden bij een inzet. Wanneer netwerken van uiteenlopende soorten informatiebronnen zijn gekoppeld en op uiteenlopende inzetniveaus toegankelijk zijn, kan de reactietijd bij incidenten en crises worden verkort. Op strategisch niveau moet NEC voor de MIVD een basis gaan bieden voor het efficiënter en effectiever benutten van de inlichtingenverzamel- en verwerkingscapaciteit. Dit neemt niet weg dat cruciale onderdelen van het inlichtingenwerk nadrukkelijk mensenwerk blijven. Zo is onder meer het contact met de lokale bevolking en autoriteiten in uitzendgebieden van wezenlijk belang voor het verdiepen van verworven inzichten.

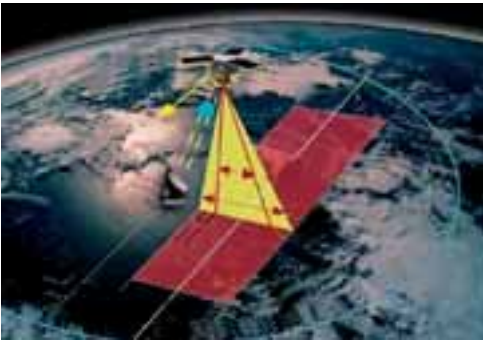
National Intelligence Support Team

De MIVD ondersteunt de krijgsmacht bij de uitvoering van crisisbeheersingsoperaties met strategische en operationele inlichtingen. Ook in het operatiegebied verzamelt de MIVD gegevens die worden verwerkt tot inlichtingen en ter beschikking worden gesteld aan de commandant ter plaatse. Het is van belang om alle capaciteiten om inlichtingen te verzamelen gecoördineerd en samenhangend in te zetten. De MIVD moet sturing kunnen geven aan de operationele inlichtingenverzamelorganen bij de krijgsmachtdelen. De MIVD werkt momenteel een nieuw concept uit voor de inlichtingenondersteuning, waarin de MIVD de inzet van alle verzamelorganen coördineert namens de Defensiestaf: het zogenoemde NIST-concept. NIST staat voor: National Intelligence Support Team. Het NIST-concept behelst een geïntegreerde inzet van capaciteiten op het gebied van human intelligence, verbindingsinlichtingen, imagery intelligence, en contra-inlichtingen en veiligheid tijdens een operatie. De geïntegreerde inzet wordt ter plaatse aangevuld met analysecapaciteit en voorzien van beveiligde communicatie- en dataverbindingssystemen die *network enabled* zijn.

Satellietwaarneming

De MIVD heeft de aardobservatie capaciteit in 2004 uitgebreid. Dit heeft geresulteerd in een uitbreiding met personeel en materieel van de sectie Imagery Intelligence van de MIVD. Het gebruik van beeldmateriaal van (commerciële) satellieten is in 2004 ten opzichte van voorgaande jaren toegenomen. Het gebruik van satellietbeelden heeft zijn nut bewezen bij de voorbereiding op en ondersteuning van crisisbeheersingsoperaties en bij onderzoek naar proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen. De toegenomen productie van geanalyseerd beeldmateriaal door de MIVD heeft direct en zichtbaar resultaat opgeleverd.

In het kader van het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid is de *Headline Goals Task Force* opgericht. Deze heeft tot doel tekortkomingen binnen de Europese Unie op veiligheids- en defensiebeleid in kaart te brengen. Gebleken is dat er behoefte bestaat aan meer imagery intelligence capaciteiten. De Europese Unie heeft daarbij de behoefte aangegeven om de beschikking te krijgen over eigen (onafhankelijke) militaire observatiesatellieten en operationeel-strategische bemande en onbemande vliegtuigen. Onafhankelijkheid van de Navo is hierbij echter geen doel op zich en onnodige dubbelingen dienen te worden voorkomen. In het verlengde hiervan is er ook behoefte aan meer analysecapaciteit en middelen voor uitwisseling van beeldmateriaal. Het *European Capabilities Panel for Space Assets*, waarin de MIVD participeert, werkt aan oplossingen om de Europese behoefte op de korte en lange termijn af te dekken.

Cyberwarfare

Cyberwarfare is een ander woord voor digitale oorlogvoering. Hierbij worden digitale middelen ingezet tegen een dreiging met digitale middelen. Er zijn in het algemeen drie typen van cyberwarfare te onderscheiden: tegen individuen gerichte cyberwarfare; industriële cyberwarfare; en wereldwijde cyberwarfare. De eerste beoogt de digitale privacy van individuen te ondermijnen. Industriële cyberwarfare betreft doorgaans digitale bedrijfs- of economische spionage. Wereldwijde cyberwarfare is vooral strategische digitale oorlogvoering, gericht tegen overheden,

tegen maatschappelijke structuren, of tegen landen. Overigens kunnen de eerste twee typen cyberwarfare deel uitmaken van een wereldwijde strategie.

Cyberwarfare is een onderschat fenomeen. In de afgelopen jaren vonden -overigens met beperkt succes- enkele grootschalige elektronische aanvallen plaats op de dertien *root servers* waarop het internet wereldwijd draait. In beginsel zijn ook cyberwarfare-dreigingen tegen de Nederlandse nationale veiligheid en in het bijzonder tegen Defensie mogelijk. De door Defensie gehanteerde regelgeving, de getroffen beveiligingsmaatregelen en de bijbehorende organisatiestructuur zijn echter dusdanig dat er geen direct gevaar voor de verstoring van de bedrijfsvoering is. De MIVD volgt de ontwikkelingen op dit terrein en heeft tot taak om de dreiging op het gebied van cyberwarfare in kaart te brengen.

Evaluatie Wiv2002

In 2004 is, evenals in voorgaande jaren, bij voortduring de werking van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 (Wiv2002, Stb 2002, 148) in de MIVD-processen geëvalueerd. Hierbij is gebleken dat de bestaande procesbeschrijvingen, mandaatregelingen en werkinstructies van de MIVD over het algemeen goed voldoen. Waar de MIVD zelf of de Commissie van Toezicht heeft geconstateerd dat de werkprocessen niet geheel aansluiten bij de Wiv2002 zijn deze aangepast.

Daarnaast is in 2004 naar voren gekomen dat de Wiv2002 op punten niet geheel voldoet aan recente (inter)nationale ontwikkelingen. Gelet hierop heeft de regering geoordeeld dat de Wiv2002 op een aantal punten aanpassing behoeft. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd. Het betreft onder meer wijzigingen in het kader van het nieuwe stelsel bewaken en beveiligen. Deze wijziging is nodig om de MIVD en de AIVD in staat te stellen onderzoek te doen naar potentiële dreigingen ten aanzien van personen, objecten en diensten in het rijksofgebied.

Tevens worden wetswijzigingen voorbereid in het kader van de zogenoemde post-Madrid maatregelen. Deze maatregelen moeten het mogelijk maken dat de inzet van de diensten zich kan richten op het zo vroeg mogelijk identificeren van de voorbereiding van mogelijke terroristische acties en de daders daarvan. Tenslotte is een wetswijziging benodigd ten behoeve van de oprichting van de Nationale Signals Intelligence Organisatie.

Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsinstituut

Het in het jaarverslag 2003 aangekondigde Defensie Kennis- en Opleidingscentrum zal begin 2006 worden opgericht onder de naam Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsinstituut. Dit instituut zal alle inlichtingen- en veiligheidsopleidingen voor de krijgsmacht gaan verzorgen. Het Kenniscentrum van het instituut krijgt een centrale rol bij het opzetten van de opleidingen en bij de defensiebrede inlichtingen- en doctrinevorming. Bij de vorming van de doctrine zal nauw aangesloten worden bij de bestaande Navo-doctrines. De MIVD zal worden belast met de functionele aansturing van het Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsinstituut.

BALKAN, MIDDEN- EN ZUID-OOST-EUROPA

De Balkan blijft een regio van instabiliteit met een grensoverschrijdend potentieel. Vooral de alom tegenwoordige criminaliteit verhindert in de meeste landen de opbouw van een effectief staatsgezag.

Vanwege de verwevenheid van criminele organisaties met legitieme politieke en maatschappelijke organisaties dient het staatsgezag in veel Balkan-landen ten dele de belangen van deze criminele organisaties. De activiteiten van diverse vaak onderling verwante etnisch-Albanese groeperingen in Albanië, de Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM, Macedonië) en delen van Servië en Montenegro (inclusief Kosovo) leiden tot destabilisatie. Dit is het gevolg van een streven naar meer autonomie, of zelfs volledige onafhankelijkheid. Vaak hebben deze etnisch-Albanese groeperingen ook een crimineel karakter.

De MIVD brengt onder meer de invloed van de (georganiseerde) criminaliteit op de politieke stabiliteit op de Balkan in kaart. Islamitisch fundamentalisme met een terroristisch potentieel is (nog) geen belangrijke factor op de Balkan. Er is echter wel sprake van een voedingsbodem voor islamitisch fundamentalisme en extremisme in een aantal door moslims gedomineerde delen van de Balkan. In Bosnië-Herzegovina bevindt zich een beperkt aantal voormalige islamitische strijders (mudjahidin) en allochtone, islamitische *Non-Governmental Organisations* (NGO's). Sommige van deze NGO's hebben banden met radicale groeperingen in met name het Midden-Oosten. De MIVD besteedt aandacht aan de destabiliserende gevolgen van deze fenomenen.

Bosnië-Herzegovina

 De binnenlandse politieke situatie wordt gedomineerd door traditionele mono-etnische partijen die banden hebben met de georganiseerde misdaad. Ondanks onderlinge verschillen hebben de partijen een gemeenschappelijk belang bij het behoud van de status quo.

Gevoegd bij de structurele misstanden in de sociaal-economische situatie (corruptie en nepotisme), verhinderen deze omstandigheden de opbouw van een effectief centraal staatsgezag. Daarnaast leidt de situatie tot rechtsonzekerheid voor de inwoners en heeft deze tot gevolg dat buitenlandse investeringen uitblijven.

Er is sprake van een onuitgesproken *modus vivendi* tussen de Internationale Gemeenschap en de dominante lokale politici. Voor de korte termijn lijken zij te hebben besloten tot coëxistentie zo lang hun vitale belangen niet in het geding komen. Een groot obstakel is dat het Verdrag van Dayton voor besluitvorming op vrijwel alle terreinen consensus vereist. Hierdoor beschikken de politieke leiders van de bevolkingsgroepen in de praktijk over een vetorecht. Mede om deze redenen hebben de internationale inspanningen in Bosnië-Herzegovina nog niet geleid tot een doorbreking van de politieke impasse en tot een situatie waarin zelfdragende economische groei tot stand kan komen.

Het beleid van de Internationale Gemeenschap is gericht op versterking van de nationale instellingen van Bosnië-Herzegovina. Door het samenvoegen van de regionale en lokale bestuurslagen dient een afslanking van de overheid tot stand te komen. Succes in dit proces vormt een voorwaarde voor verdere integratie van Bosnië-Herzegovina in Euro-Atlantische structuren. Er is

nog steeds sprake van ontoereikende medewerking van de Bosnische politieke structuren met het Internationaal Tribunaal voor het voormalige Joegoslavië (ICTY). Dit is eveneens een obstakel voor de integratie.

In 2004 is een basis gelegd voor verdere samenvoeging van de afzonderlijke defensiestructuren. Dit stuit echter op verzet bij de politieke vertegenwoordigers van de afzonderlijke bevolkingsgroepen. Voor 2005 staat verdere integratie van de politie op het programma. Naar verwachting zal de weerstand daartegen nog groter zijn dan tegen de integratie van de defensiestructuren. Dit vanwege de betrekkingen tussen verschillende politiefunctarissen en de leidende politieke en criminele kringen.

De verkiezingen van 2006 zullen moeten uitwijzen of de Bosnische bevolking de huidige situatie wenst te wijzigen. Belangrijke variabelen daarbij zullen het succes van de bestuurlijke integratie en de verbetering van de leefomstandigheden zijn. Daarbij komen de effecten van verschuivingen in de internationale politieke agenda en de donormoeheid als gevolg van het uitblijven van successen in het vredesproces. Aanwezigheid van de Internationale Gemeenschap zal nog lange tijd nodig zijn. In Bosnië-Herzegovina is sinds december 2004 een militaire missie van de Europese Unie actief, en wordt de aanwezigheid van de Navo gecontinueerd. De Internationale Gemeenschap beziet de mogelijkheden de militaire inspanningen in omvang te reduceren. Om tegen een dergelijke achtergrond mogelijke verstoringen van het vredesproces vroegtijdig te kunnen signaleren, moeten de inlichtingeninspanningen worden vergroot. Dreigingen tegen internationaal (militair) personeel in Bosnië-Herzegovina zullen vooral een indirect en lokaal karakter hebben en het gevolg zijn van sociaal-economische en inter-etnische spanningen. De Internationale Gemeenschap zal uitsluitend adequaat kunnen ingrijpen als de inlichtingendiensten tijdig informatie verstrekken en zodoende zorgen voor voldoende waarschuwingstijd.

De betrokkenheid van de MIVD bij de situatie in Bosnië-Herzegovina zal, met het oog op de rol van inlichtingen bij het anticiperen op ongewenste ontwikkelingen, van belang blijven. De MIVD is in staat voeling te houden met de relevante maatschappelijke ontwikkelingen en andere tendensen in de Bosnische samenleving. Daardoor kan de defensieleiding tijdig van informatie worden voorzien en wordt een bijdrage geleverd aan de voorlichting ten behoeve van Nederlands defensiepersoneel in het land (force protection).

Former Yugoslav Republic of Macedonia - FYROM (Macedonië)

De binnenlandspolitieke situatie in Macedonië blijft gekenmerkt door inter-etnische tegenstellingen en het uitblijven van ingrijpende verbeteringen in de leefomstandigheden. Hoewel de regering bestaat uit vertegenwoordigers van de twee grootste bevolkingsgroepen en er vooruitgang is geboekt bij de verbetering van de rechten van de etnisch-Albanese minderheid, blijven de onderlinge betrekkingen gekenmerkt door wederzijds wantrouwen. Het leggen van een basis voor ingrijpende verbeteringen in de sociaal-economische sfeer wordt bemoeilijkt door deze inter-etnische tegenstellingen. Door de gecompliceerde verhoudingen binnen de Macedonische maatschappij blijft de mogelijkheid van nieuwe escalaties van etnische spanningen aanwezig. Internationale betrokkenheid in Macedonië zal naar verwachting nog enige jaren noodzakelijk blijven. Het welslagen van het Macedonische vredesproces is met het oog op de stabiliteit in de gehele Balkan van belang. Naar verwachting zal Nederland betrokken blijven bij de ontwikkelingen van het vredesproces in Macedonië. Macedonië behoudt dan ook voor de MIVD een hoge inlichtingenprioriteit. In dat kader worden door de MIVD regelmatig bestaande contacten in het land geraadpleegd en nieuwe elementen aan het informatienetwerk toegevoegd. Dergelijke contacten zijn niet alleen van belang om zicht te houden op de situatie in Macedonië zelf, maar ook (bijvoorbeeld gelet op het grensoverschrijdende karakter van de etnisch-Albanese dynamiek) op andere gebieden in de regio.

Federatie van Servië en Montenegro

Er is de afgelopen jaren vrijwel geen vooruitgang geboekt in de harmonisatie van de politieke en economische systemen van Servië en Montenegro. De harmonisatie vormt één van de kernelementen in het Verdrag van Belgrado (2002) dat de betrekkingen tussen beide deelstaten reguleert. In Servië spelen daarbij de politieke tegenstellingen een hoofdrol en in Montenegro vooral de onwil om concessies te doen aan Servië. Zeker gezien het streven van de Montenegrijnse politieke leiding naar internationaal erkende onafhankelijkheid op het vroegst mogelijke moment, zou het Servisch-Montenegrijnse staatsverband de komende jaren kunnen desintegreren.

Het Servisch-Montenegrijnse bewind zegt te streven naar Euro-Atlantische integratie. Er zijn de afgelopen jaren in dit opzicht enkele successen geboekt, bijvoorbeeld waar het de hervorming en stroomlijning van de strijdkrachten betreft. Er blijft echter, zowel bij de bevolking als bij politici, sprake van weerstand tegen maatregelen die in dat kader nog dienen te worden genomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de medewerking aan het ICTY.

Het Servische politieke toneel wordt gekenmerkt door een impasse in het politieke besluitvormingsproces, dat vooral wortelt in persoonlijke aversies tussen de hoofdrolspelers. Daardoor is de formulering en implementatie van consequent hervormingsbeleid in met name de sociaal-economische sfeer tot op heden onmogelijk gebleken. Een doorbreking van deze impasse is op korte termijn niet in zicht. De betrokkenheid van de Servische bevolking bij het politieke proces heeft ernstige averij opgelopen. Dit blijkt vooral uit de matige opkomst bij de vele verkiezingen van de afgelopen jaren en uit de groei van met name radicaal-nationalistische stromingen in de Servische politiek.

De Montenegrijnse politieke situatie is statisch, vooral vanwege het feit dat de oppositie zwak en verdeeld is. De machtspositie van het bewind is daardoor stabiel. Weliswaar krijgt het onafhankelijkheidsstreven toenemende steun onder de bevolking, maar dat streven wordt minder geprononceerd naar buiten gebracht. Het Montenegrijnse electoraat legt meer nadruk dan voorheen op de sociaal-economische omstandigheden. Eén en ander heeft geen gevolgen voor de binnenlandspolitieke verhoudingen.

Voor Kosovo, dat formeel onder internationaal bestuur staat, zal 2005 van cruciaal belang zijn. De etnisch-Albanese meerderheid in de provincie toont zich in toenemende mate ontevreden over het uitblijven van ingrijpende verbetering in de leefomstandigheden en van internationaal erkende onafhankelijkheid. De lokale etnisch-Albanese politici streven naar die onafhankelijkheid. Het

aanzien van de Internationale Gemeenschap staat in toenemende mate onder druk, omdat deze wordt beschouwd als een obstakel voor onafhankelijkheid. Het verzet tegen de houding van de Internationale Gemeenschap neemt de vorm aan van buitenparlementaire actie.

De grote etnisch-Albanese politieke partijen in Kosovo hebben extensieve betrekkingen

met de georganiseerde misdaad en met invloedrijke maatschappelijke organisaties, zoals die van de oorlogsveteranen. De onlusten van maart 2004 hebben aangetoond dat daardoor de bevolking van Kosovo snel kan worden gemobiliseerd voor uitingen van protest. Een ontwikkeling die door de MIVD werd gesignaleerd. Een herhaling en zelfs verheviging van die onlusten kan ook in 2005 plaatsvinden, als de grote politieke groeperingen belang zien in het opvoeren van de politieke druk op de Internationale Gemeenschap. De Internationale Gemeenschap zou gedwongen kunnen worden concessies te doen aan het principe van *'standards before status'*. In dit verband werd tot nu toe vooral verbetering van de terugkeer en bescherming van minderheden als een belangrijke te behalen standaard gezien.

Het uitzicht op onafhankelijkheid van Kosovo zal leiden tot een diplomatiek conflict met Servië, dat Kosovo nog altijd als Servisch grondgebied beschouwt. Hoewel dit in overeenstemming is met VN-resolutie 1244, is een herstel van de Servische soevereiniteit over Kosovo niet realistisch. Bovendien moet worden aangenomen dat de Servische en Servisch-Montenegrijnse autoriteiten verbetering van de eigen internationale betrekkingen zullen laten prevaleren boven aanspraken op Kosovo. Er moet overigens rekening mee worden gehouden dat, ondanks het internationale verzet tegen grenswijzigingen in het gebied, de ontwikkelingen van de afgelopen jaren de basis hebben gelegd voor een feitelijke tweedeling van Kosovo langs etnische lijnen.

De actieve betrokkenheid van de MIVD bij de situatie in Kosovo zal, gelet op de rol van inlichtingen bij het anticiperen op een aantasting van de veiligheidssituatie, van belang blijven. De samenwerking met partner- en zusterdiensten alsmede de Internationale Gemeenschap neemt voor de MIVD, vanwege de Albanese dynamiek, een prominente plaats in. De MIVD informeert het ministerie van Buitenlandse Zaken op regelmatige basis over relevante politieke en militaire ontwikkelingen in Kosovo.

Albanië

Het beperkte staatsgezag in het land en de toenemende polarisatie als gevolg van de wens van het huidige regime om onder alle omstandigheden de macht in eigen hand te houden, vormen bronnen van instabiliteit. Dat verhindert het hervormingsbeleid dat de basis moet vormen voor verbeteringen in de sociaal-economische sfeer. Vanwege de grensoverschrijdende betrekkingen tussen de verschillende etnisch-Albanese bevolkingsgroepen op de Balkan wordt de situatie in Albanië de komende jaren door de MIVD gevolgd.

Kroatië

Hoewel Kroatië streeft naar aansluiting bij Euro-Atlantische structuren, blijven de autoriteiten zich verzetten tegen de terugkeer van Kroatische Serviërs naar Kroatië en is de samenwerking met het ICTY niet optimaal. De invloed van Kroatië op de situatie in Bosnië is onverminderd bescheiden vergeleken met de situatie van de jaren negentig. Naar verwachting zal de invloed van extreme nationalist, mede door de voor een Balkanland verhoudingsgewijs goede sociaal-economische omstandigheden, beperkt blijven. De inspanningen van de MIVD met betrekking tot Kroatië richten zich op het monitoren van de veiligheidssituatie en op mogelijke tendensen die de buitenlandspolitieke ontwikkelingen in het land kunnen beïnvloeden.

AZIË

De MIVD heeft voortdurend aandacht voor de ontwikkelingen in Afghanistan. De veiligheidssituatie in Kirgizië werd gevolgd vanwege de aanwezigheid van Nederlandse gevechtsvliegtuigen aldaar. De spanning tussen India en Pakistan was onderwerp van aandacht. Indonesië werd onder meer gevolgd vanwege de parlementaire en presidentiële verkiezingen in 2004.

Afghanistan

Het jaar 2004 heeft voor Afghanistan in het teken van politieke (grondwet en verkiezingen) en militaire (ontwapening en opbouw van het nieuwe leger) ontwikkelingen gestaan. In januari 2004 werd de Afghaanse grondwet tijdens een speciale *Loya Jirga* (raadgevende vergadering van stamoudsten en geestelijken) goedgekeurd en werd de basis gelegd voor de eerste vrije en democratische verkiezingen. De op 9 oktober 2004 gehouden presidentsverkiezingen hebben geresulteerd op een overwinning van de interim-president Karzai, die zijn directe tegenstanders ruim versloeg. De resultaten van de verkiezingen laten zien dat er overwegend langs etnische lijnen is gestemd. Dat Karzai zijn overwinning in de eerste ronde behaalde, is te danken aan de *out-of-country-voting* in met name Pakistan. Zonder de ruime aanhang onder de Afghaanse vluchtelingen in dat land zou een tweede ronde waarschijnlijk noodzakelijk zijn geweest.

De verkiezingsuitslag heeft een etnische verdeling van het Afghaanse electoraat te zien gegeven. Hoewel dit geen grote invloed heeft op de legitimiteit van Karzai, is het een veeg teken voor de verkiezingen in 2005. Sterker dan bij de presidentsverkiezingen zal in 2005 bij districts-, provinciale en parlementsverkiezingen de etnische kaart worden gespeeld. Hierbij kan de in 2004 waargenomen eensgezindheid onder de Pashtun gefragmenteerd raken.

Het door Karzai samen te stellen nieuwe kabinet zal tot aan de parlementsverkiezingen een interim-status behouden. Het zal op zijn minst de goedkeuring van de *Wolesi Jirga* (het Lagerhuis) moeten krijgen om formeel te kunnen worden geïnstalleerd. Verschillende organisatorische problemen liggen ten grondslag aan een mogelijke vertraging van de voor mei 2005 geplande verkiezingen. Het is mogelijk dat de verkiezingen worden gescheiden en dat eerst de verkiezingen voor de *Wolesi Jirga* zullen plaatsvinden. Later kunnen dan verkiezingen voor de provinciale en districtsraden en de mede daaruit volgende verkiezing voor de *Meshrano Jirga* (het Hogerhuis) plaatsvinden.

Het *Disarmament, Demobilisation and Reintegration* (DDR)-programma is sinds oktober 2003 langzaam op gang gekomen. In de aanloop naar de presidentsverkiezingen is het programma in een stroomversnelling geraakt. Onder nationale en internationale druk hebben commandanten van de *Afghan Military Forces* (AMF) hun manschappen aangeboden voor het DDR-proces en is ongeveer een derde van de AMF-eenheden opgeheven. De militairen in het DDR-programma worden ontwapend en begeleid bij de reïntegratie in de burgermaatschappij. Hierbij kiest de meerderheid voor een baan in de landbouw of als handarbeider. Het DDR-programma zou in juni 2005 moeten zijn afgerond. Het proces lijkt succesvol te verlopen.

Verschillende hoge AMF-commandanten worden parallel aan het DDR-proces geplaatst op nieuwe functies binnen de Afghaanse overheid. Mede voor lagere commandanten is een programma opgesteld dat voorziet in een financiële tegemoetkoming wanneer deze commandanten hun medewerking verlenen aan het DDR-proces. De verschillende instanties die betrokken zijn bij het DDR-proces houden de optie open om aan het eind van het proces een aantal AMF-eenheden integraal op te nemen in de nieuwe Afghaanse krijgsmacht.

Alle zware wapens van de AMF-eenheden hadden in juli 2004 centraal moeten zijn opgeslagen. Hoewel dit niet is gehaald, is de overgrote meerderheid (eind 2004 ongeveer 90%) van de zware wapens verzameld. Dit proces zal waarschijnlijk eerder dan het DDR-proces zijn afgerond.

De productie van opium is in Afghanistan in 2004, ten opzichte van eerdere jaren, sterk gestegen. Het meest opvallend is de toename van de landbouwgronden waar papaver wordt geteeld. Was in 2003 sprake van 80.000 hectare, in 2004 werd 131.000 hectare landbouwgrond voor de productie van

opium gebruikt. Op dit moment verzorgt Afghanistan 87% van de totale productie van opium in de wereld. Naar schatting voorzien ongeveer 2,3 miljoen Afghanen door de productie van opium in hun levensonderhoud. Dit is ongeveer 10% van de totale bevolking. De totale opbrengst van de export van opium wordt geschat op ongeveer 2,8 miljard dollar. Dit is gelijk aan ongeveer 60% van het Afghaanse Bruto Nationaal Product van 2003. In de provincie Baghlan is een Nederlands *Provincial Reconstruction Team* (PRT) gestationeerd. De oogst in Baghlan maakt 3% uit van de totale hoeveelheid in Afghanistan geproduceerde opium. Ook in deze provincie is sprake van een opmerkelijke toename van de productie van opium. Werd in 2003 bijna 600 hectare papaver verbouwd, in 2004 werd hiervoor al meer dan 2400 hectare landbouwgrond gebruikt.

De algehele veiligheidssituatie in Afghanistan bleef in 2004 onzeker en gespannen. De dreiging van terrorisme blijft hoog. De belangrijkste destabiliserende factor in Afghanistan blijft de aanwezigheid van de *Opposing Militant Forces*, voornamelijk *Taliban*, *Hezb-e Islami Gulbuddin* en delen van het netwerk van *al-Qa'ida*. Ondanks aanhoudende inspanningen in het kader van de Operatie *Enduring Freedom* ter bestrijding van de *Opposing Militant Forces* blijven deze actief, vooral in het oosten, zuidoosten en zuiden van Afghanistan. De veiligheidssituatie in Afghanistan wordt bepaald door een aantal kritische factoren: de activiteiten van de *Opposing Militant Forces*, regionale conflicten om de macht tussen verschillende krijgsheren en commandanten, de ontwikkelingen rond verkiezingen, de ontwapening van de *Afghan Military Forces* en de groeiende criminaliteit door in het bijzonder de drugsindustrie. Deze kritische factoren zijn sterk met elkaar verbonden, waarbij wijziging van het normbeeld op één van deze vlakken sterke invloed kan hebben op de andere factoren.

Gedurende 2004 zijn er in Kabul verschillende veiligheidsincidenten geweest. Hierbij sprongen drie zelfmoordaanslagen en de ontvoering van drie VN-medewerkers het meest in het oog. Ook in 2005 zal, naast raketbeschietingen en aanslagen met geïmproviseerde explosieven, ook met dergelijke incidenten rekening gehouden moeten worden. Dit geldt voor zowel Kabul als de rest van Afghanistan.

De Nederlandse krijgsmacht is in 2004 op verschillende locaties en voor verschillende taken actief geweest in Afghanistan. In april 2004 is een Apache helikopterdetachement uitgezonden naar Kabul en in augustus 2004 is begonnen met het uitbrengen van het PRT naar de provincie Baghlan. Ter ondersteuning van de Afghaanse presidentsverkiezingen is een F-16 detachement gestationeerd geweest op het vliegveld van Manas in Kirgizië en is een lichte infanterie-eenheid ondergebracht geweest bij het Duitse PRT in Konduz. Enkele weken na de presidentsverkiezingen zijn deze eenheden weer teruggekeerd naar Nederland.

De MIVD heeft in 2004 op uitgebreide schaal aandacht besteed aan de situatie in Afghanistan. In de dagelijkse rapportages en briefings is aandacht geschonken aan de algemene situatie in het land. Verder is specifiek aandacht geschonken aan de twee missies waaraan Nederland een bijdrage levert: ISAF Kabul en het PRT in Baghlan. In dat kader is van een intensieve uitwisseling van informatie met partnerdiensten sprake geweest. Ook in 2005 zal Nederland actief zijn in Afghanistan, waarbij rekening wordt gehouden met een verdere intensivering van de betrokkenheid in het land. De MIVD zal zijn betrokkenheid in 2005 daarom niet alleen continueren, maar ook verder intensiveren.

Pakistan

In de Pakistaanse veiligheidspolitiek blijft de relatie met India centraal staan. Hierbij blijft Pakistan in eerste instantie zijn conventionele militaire achterstand ten opzichte van India compenseren met een nucleair potentieel.

Pakistan speelt een belangrijke rol in de strijd tegen het internationale terrorisme. Er wordt druk uitgeoefend op Pakistan om op te treden tegen de Taliban. De overblijfselen van de Taliban gebruiken het Pakistaanse grondgebied als uitvalsgebied voor gewelddadige activiteiten tegen de Afghaanse autoriteiten en eenheden van de coalitie die in Afghanistan actief zijn. Pakistaanse veiligheidseenheden worden vooral

ingezet tegen uit het buitenland afkomstige militanten. De verregaande samenwerking van Pakistan met Amerikaanse militairen in de strijd tegen militanten levert president Musharraf veel binnenlandse kritiek op, vooral van islamitisch fundamentalistische partijen. De MIVD blijft vanuit de Nederlandse militaire betrokkenheid met Afghanistan en vanuit de belangstelling voor een mogelijke Pakistaanse betrokkenheid bij de proliferatie van nucleaire kennis de ontwikkelingen in Pakistan volgen.

India

India blijft door de verdere modernisering van zijn strijdkrachten invulling geven aan zijn pretenties om een regionale grootmacht te worden. De toenemende Indiase militaire capaciteit blijft in eerste instantie gericht tegen buurland Pakistan. De in 2003 voorzichtig ingezette diplomatieke detente tussen de beide landen is in 2004 voortgezet, waardoor in

ieder geval escalatievermijgend is opgetreden. Ten aanzien van de langlopende kwestie-Kasjmir lijkt een structurele oplossing vooralsnog niet aan de orde. Echter zowel de regering van India als die van Pakistan zijn inmiddels tot onderhandelingen bereid. Kasjmir zelf blijft een zeer onrustige regio, waar extremisten aanhoudend proberen de ontspanning aan te tasten door het plegen van grote aanslagen.

Noord-Korea

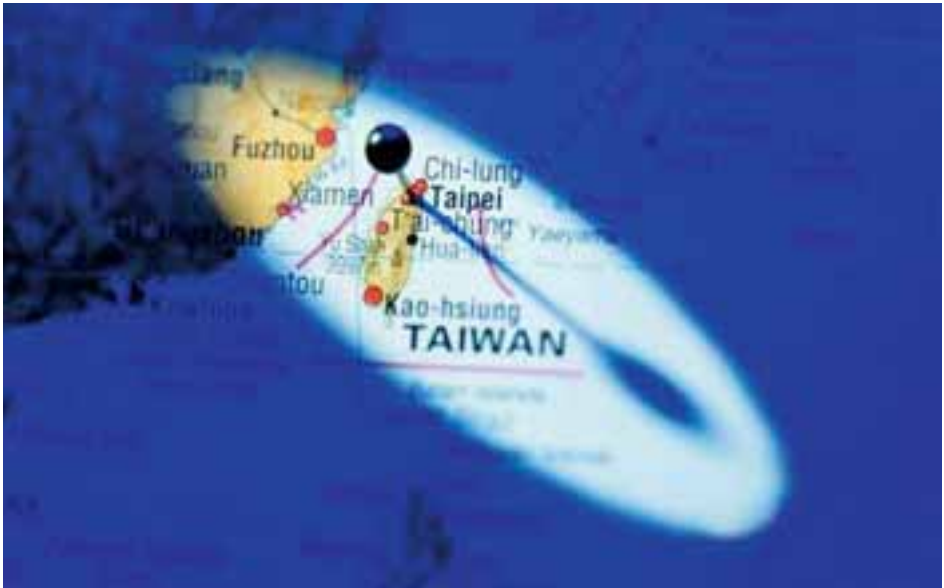
 Het belangrijkste binnenlandse probleem waar de Democratische Volksrepubliek Korea, ofwel Noord-Korea, mee kampt is de erbarmelijke sociaal-economische situatie. De centraal geleide economie is begin jaren tachtig op de grenzen van haar groeimogelijkheden gestuit. Sindsdien is sprake van economische achteruitgang, waarbij Noord-Korea sterk afhankelijk is geworden van voedselhulp en energieleveranties van buitenaf. Recente beleidsmaatregelen om de economische problemen het hoofd te bieden zijn bij lange na niet afdoende. Hervormingen in de richting van een vrije markt economie, zoals bijvoorbeeld in China, zijn in de ogen van het bewind uit den boze. De centraal geleide staat blijft onaangetast en wordt volgens critici juist versterkt.

Noord-Korea vormt met de ontwikkeling van zijn nucleaire programma en lange afstandsruketten een veiligheidsrisico in de regio. Daarnaast is de gespannen verhouding tussen Noord-Korea en Zuid-Korea een bron van regionale veiligheidszorg. Toch is de laatste jaren een meer ontspannen verhouding ontstaan tussen beide landen. Dat wordt allereerst veroorzaakt doordat de militaire machtsverhouding langzaam in het voordeel van Zuid-Korea aan het verschuiven is. Hoewel Noord-Korea kan steunen op een numeriek militair overwicht, is het in technologisch opzicht ver achterop geraakt bij de gemoderniseerde strijdmacht van Zuid-Korea. Daarnaast is de *Sunshine-policy* voor voormalig president Kim Dae-jung door de huidige Zuid-Koreaanse president Roh Moo-hyun gecontinueerd onder de noemer *Peace and Prosperity Policy*. Maar bovenal is Noord-Korea in belangrijke mate meer economisch afhankelijk geworden van Zuid-Korea. Desondanks zijn Noord-Korea en Zuid-Korea juridisch gezien nog immer in staat van oorlog en blijven de aanhoudende (militaire) kwesties zorgen voor soms hoog oplopende spanningen tussen beide landen. Noord-Korea heeft zich in 2004 meerdere keren teruggetrokken uit de onderhandelingen over zijn nucleaire aspiraties.

Volksrepubliek China

 De motor achter de snelle opkomst van China is het succesvolle economische moderniserings- en hervormingsprogramma dat ingezet is vanaf 1978. De keerzijde van de ingeslagen weg naar een vrije markteconomie is de forse toename van de interne onrust. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds de opkomst van een meer zelfbewuste ondernemersklasse en anderzijds de stijgende werkloosheid en armoede. Dat heeft op zijn beurt weer geleid tot groeiende onvrede met het beleid van de Chinese Communistische Partij. De vraag is of China de groeiende binnenlandse spagaat tussen een in economisch opzicht vrij open maatschappij versus een politiek gesloten systeem weet vol te houden.

Het economische succes heeft er toe geleid dat China zich meer en meer als een regionale en zelfs wereldwijde macht begint te profileren. China zet zich daarbij steeds sterker af tegen de door de Verenigde Staten gedomineerde unipolaire wereldorde. Om de economische ontwikkelingen verder te stimuleren en de Amerikaanse suprematie in de regio tegen te gaan, is China de laatste jaren uit zijn internationale isolement gekomen. Toch spelen tussen de diverse landen in de

Zuid- en Oost-Aziatische regio nog enkele onopgeloste kwesties. Het belangrijkste potentiële conflict waar China indirect bij betrokken kan raken blijft Noord-Korea. Prangende regionale veiligheidskwesties waar China zelf de hand in heeft zijn Taiwan en de Spratley-eilanden in de Zuid-Chinese Zee. Regionale potentiële conflicten als Noord-Korea of Taiwan, alsmede groeiende interne onrust in China zelf, kunnen de centrale economische en politieke functie van China in de regio aantasten en leiden tot verdere regionale instabiliteit.

Indonesië

Het jaar 2004 stond in Indonesië in het teken van de parlementaire en presidentiële verkiezingen. In april gaf de uitkomst van de parlementaire verkiezingen een duidelijke overwinning voor de conservatieve Golkar-partij te zien. De tweede ronde van de presidentiële verkiezingen werd met een grote meerderheid gewonnen door de voormalig generaal Yudhoyono. Kenmerkend voor alle rondes in het verkiezingsproces was de bijna conflictloze afronding van alle procedures. Belangrijk was dat de Indonesische bevolking zich in deze eerste directe verkiezingen kon uitspreken over de kandidaat van haar keuze.

In dat opzicht is Indonesië op eigen kracht een belangrijke stap verder gekomen in zijn democratische vorming. Er blijven evenwel voor de nieuwe president nog voldoende uitdagingen over. President Yudhoyono staat een ambitieus beleid voor dat gericht is op corruptiebestrijding en versterking van het investeringsklimaat en van de rechtstaat. Diverse belangrijke machtsfactoren, waaronder een aantal politieke partijen in het parlement en de machtselite uit het Soeharto-tijdperk, prefereren een zekere mate van instandhouding van de status quo.

Het ingezette hervormingsproces wordt gecompliceerd doordat de president voorzichtig moet laven tussen diverse tegenstellingen die de Indonesische samenleving typeren. Dat betreft enerzijds de nationale en internationale noodzaak om het terrorisme harder aan te pakken. Anderzijds het belang om rekening te houden met de anti-Amerikaanse sentimenten bij het merendeel van de (nog) gematigde moslimbevolking. Daarnaast is sprake van militante afscheidingsbewegingen in Atjeh en Papoea en van aanhoudende confrontaties op de Molukken, Sulawesi en Kalimantan. Anderzijds leeft maatschappelijk de nadrukkelijke wens om de Indonesische eenheidsstaat te behouden en te versterken. Dit alles speelt tegen een achtergrond van een hoge en groeiende werkloosheid, een wijdverspreide corruptie, nepotisme en een gebrekkige *rule of law*.

Door de Indonesische marine werd de piraterij in de Straat van Malakka in 2004 nog op een terughoudende wijze bestreden. De reden zou zijn de beperkte beschikbaarheid van specifieke maritieme middelen. De Indonesische marine trad wel op tegen de smokkel van en naar Atjeh. Hierbij werden wapentransporten onderschept. De recent verbeterde maritieme samenwerking met Singapore en Maleisië leidde tot intensivering van de acties tegen piraterij.

Desondanks kan de president verder werken op basis van de thans aanwezige betrekkelijk stabiele politieke situatie en een voorzichtige macro-economische groei. Daarbij geniet hij, als de eerste direct door het volk gekozen president, de steun van het merendeel van de bevolking. Voornamelijk vanuit deze positie wordt van president Yudhoyono verwacht dat hij van Indonesië een stabiele democratie zal maken.

De MIVD zal zich ook in 2005 vooral richten op de voortgang van de voorzichtig voorgestelde herstructurering van het veiligheidsapparaat (met name de strijdkrachten) en daarnaast aandacht blijven besteden aan de nog steeds actuele militaire inzet in Atjeh en op Papoea.

MIDDEN-OOSTEN

De regio wordt gekenmerkt door instabiliteit, veelal veroorzaakt door etnisch-religieuze en sociaal-economische tegenstellingen. Het militante verzet van radicaal-islamitische groepen vindt in die omstandigheden een voedingsbodem. Een agressieve anti-westerse ideologie speelt eveneens een rol. In de ogen van radicale moslims belichaamt het Westen alle 'moderne' waarden die zij vanuit hun traditionele cultuur verwerpen.

In de regio zijn de activiteiten van terroristische islamitische groepen, ook tegen westerse doelen, toegenomen. Door deze ontwikkeling staan regimes in de regio onder druk. Voorts bestaan tussen bepaalde landen territoriale kwesties en geschillen over olievoorraden en de watervoorziening. Niet in de laatste plaats zijn er militair-politieke rivaliteiten, die in regionaal opzicht een dreiging meebrengen. In het bijzonder moeten Iran en Syrië als militaire 'risicolanden' worden genoemd. De problematiek heeft een uitstraling in de richting van het Navo-verdragsgebied. Dit effect wordt versterkt door de capaciteit van bepaalde landen op het gebied van niet-conventionele wapens. Er is weinig kans op wapenbeheersingsoverleg in de regio, mede omdat Israël weigert zijn vermoede militair-nucleaire capaciteit bespreekbaar te maken. De potentiële bedreigingen vanuit het Midden-Oosten worden nauwlettend door de MIVD gevolgd.

Naast het in kaart brengen van de voornoemde veiligheidsrisico's richt de inspanning van de MIVD zich op de huidige en mogelijke toekomstige Nederlandse bijdrage aan crisisbeheersingsoperaties in de regio. Het betreft de in 2004 voortgezette Nederlandse bijdragen aan de Stabilisation Force in Iraq (SFIR) en de operatie *Enduring Freedom*, alsmede de participatie in Navo-verband aan de *Standing Naval Force Mediterranean*. Deze eenheid opereert vanuit de Middellandse Zee ook rond het Arabische Schiereiland. Na de soevereiniteitsoverdracht op 28 juni werd SFIR vervangen door de Multinational Force Iraq (MNF-I). Voorts zijn twaalf Nederlandse militairen onder de vlag van de *United Nations Truce Supervision Organisation* als waarnemers in de regio ingezet. Zij monitoren de situatie in het grensgebied van Israël met Syrië en Libanon.

Irak

 Na intensief overleg tussen de Amerikaans-Britse bezettingsautoriteit en verschillende Iraakse politieke actoren, vond op 28 juni 2004 de bestuursoverdracht aan een Iraakse interim-regering plaats. De interim-regering onder leiding van interim-premier Allawi heeft primair toegewerkt naar de parlamentsverkiezingen in januari 2005. De interim-regering heeft de betrekkingen met de buurlanden verbeterd en genormaliseerd. De interim-regering bestaat voornamelijk uit vertegenwoordigers van diverse Iraakse partijen die al langere tijd met elkaar samenwerken, soms al vóór de val van het regime van Saddam Hoessein.

De tweede helft van 2004 stond in het licht van de verkiezingsvoorbereidingen. Dit gold voor zowel de interim-regering als voor de politieke partijen die zich in een hoog tempo organiseerden om goed voorbereid de verkiezingsstrijd aan te gaan. De Koerdische en shi'itische bevolkingsdelen liepen hierin voorop. De sunnitische bevolkingsgroep speelde helaas minder adequaat in op de veranderingen. In tegenstelling tot de twee andere grotere bevolkingsgroepen, beschikten en beschikken de sunnieten nauwelijks over representatieve politieke organisaties. Dit gegeven heeft sterk bijgedragen aan de continuering van het gewelddadige verzet in Centraal-Irak (vooral in de zogeheten sunnitische driehoek) tegen de coalitie en de Iraakse interim-regering. Ofschoon er geen sprake was van landelijke coördinatie, slaagden de verschillende onderdelen van het verzet er bij tijd en wijle in pijnlijke verliezen toe te brengen aan coalitietroepen en aan de Iraakse veiligheidseenheden. Gevreesd moet worden dat in deze situatie voorlopig geen wezenlijke verandering zal optreden.

Het Nederlandse contingent kreeg, ondanks de vergeleken met andere delen van Irak redelijke veiligheidssituatie in de provincie Muthanna, te maken met gericht geweld waarbij slachtoffers vielen. De meeste geweldsincidenten vielen samen met periodes van grotere onrust onder de shi'itische bevolking als gevolg van spanningen in en rond shi'itische heiligdommen. Met name de revoltes van Muqtada al-Sadr in april, mei en augustus 2004 zorgden voor geweldsuitbarstingen, met uitstraling naar de provincie Muthanna.

De interim-regering heeft zich, in nauwe samenwerking met de coalitie, grote moeite getroost om een veiligheidsapparaat op te bouwen. Daartoe zijn in heel Irak tienduizenden rekruten geselecteerd en opgeleid. Dit vond plaats in de provincie Muthanna. Hierbij verleende Nederland assistentie. Ofschoon deze opbouw met tegenslagen gepaard ging, vertoont de inzetbaarheid een stijgende lijn. Er is sprake van de opbouw van een eigen Iraakse luchtmacht (met lichte verkenningsvliegtuigen), een Iraakse marine (patrouilles met kleine vaartuigen in territoriale wateren) en een Iraaks leger. In het voorjaar van 2004 zijn de belangrijkste functionarissen binnen het Iraakse ministerie van Defensie benoemd. Ook werd door Defensie een bijdrage geleverd aan de opleiding van de Iraakse politie in Muthanna.

Voortvloeiend uit de Nederlandse militaire aanwezigheid in Irak is door de MIVD uitvoerig aandacht besteed aan de situatie in en rond het land. Op dagelijkse basis zijn rapportages opgesteld en briefings verzorgd over alle relevante aspecten op politiek, militair, economisch en veiligheidsgebied. Dit laatste betrof vooral het bijhouden van de veiligheidssituatie en de ontwikkeling van de veiligheidsorganisaties. Bijzondere aandacht is besteed aan de provincie Muthanna waar zich de Nederlandse eenheden bevinden. Dit vanuit het oogpunt van *force protection*.

Bij genoemde rapportages is gebruik gemaakt van de bijzondere inlichtingenmiddelen waarover de MIVD beschikt. Ook heeft intensief contact met een aantal partnerdiensten plaatsgevonden. Op zeer regelmatige basis vond trilateraal overleg plaats (dat leidde tot gezamenlijke producten) over Irak met het ministerie van Buitenlandse Zaken en de AIVD. Ondanks de sterke reductie van de Nederlandse presentie in Irak in 2005 zal de MIVD de situatie in het land blijven volgen, onder meer vanwege de Nederlandse bijdrage aan de Navo-trainingsmissie in Irak. Het accent zal daarbij liggen op het in kaart brengen en analyseren van de militaire en politieke ontwikkelingen op nationaal (strategisch) niveau.

Iran

Als risicoland in de regio blijft Iran aandacht vragen. Iran streeft naar een dominante politieke en militaire positie in het Golfgebied. Deze aspiratie is een traditioneel gegeven, maar ook gepercipieerde nationale veiligheidsbelangen spelen een rol. In Iran heerst de opvatting dat men zich teweer moet stellen tegen de vermeende militaire dreiging van Israël.

Voor Iran versterkt de aanwezigheid van westerse militaire eenheden in Irak en Afghanistan het gevoel van een dreiging. Deze aanwezigheid wordt door Iran als argument gebruikt om de defensie-uitgaven te verhogen. Het blijkt dat de militaire inspanningen het meest zijn gericht op uitbreiding en verdere ontwikkeling van het ballistische rakettenpotentieel. De bekende *Shahab*-raketten vormen de kern van de Iraanse afschrikingscapaciteit, die dient als basis van het buitenlandse beleid. De ontwikkelingen met betrekking tot het militaire vermogen van Iran, met inbegrip van eventuele massavernietigingswapens en daaraan gerelateerde overbrengingsmiddelen (zoals ballistische raketten), worden door de MIVD nauwgezet gevolgd.

In zijn buitenlands beleid blijft Iran goede relaties onderhouden met radicaal-islamitische groepen, zoals de Libanese Hezbollah en de Palestijnse Hamas. Iran betracht terughoudendheid inzake militaire steunverlening aan dergelijke groepen, omdat het zich – zeker na de aanslagen in de Verenigde Staten in 2001 – niet wil associëren met terrorisme. Goede betrekkingen met het

Westen, China en Rusland zijn voor Iran van vitaal belang voor de uitvoering van het ambitieuze economische beleid. Controverses over het Iraanse nucleaire programma compliceren die betrekkingen echter aanzienlijk. Het ontwikkelen van het economisch potentieel (olie-industrie) is noodzakelijk om interne sociale onrust te vermijden. Toch constateert de MIVD dat de binnenlandse repressie in Iran is toegenomen.

Israël, Palestijnse Autoriteit

Met het wegvallen van Arafat en het aantreden van de nieuwe president van de Palestijnse Autoriteit Abbas, is de dialoog met Israël voorzichtig hervat. Het doel van de Palestijnse Autoriteit en Israël is om, op basis van een wapenstilstand, de stagnatie in het 'road map' vredesoverleg te doorbreken. Dit overleg behelst de regeling van een aantal kernproblemen alvorens de staat 'Palestina' tot stand kan komen. Het gaat om de grenzen van 'Palestina', de toekomst van de Israëlische nederzettingen in Palestijns gebied, de status van Oost-Jeruzalem, de terugkeer van Palestijnse vluchtelingen, waterbronnen en de bilaterale economische betrekkingen.

De activiteiten van militante radicale Palestijnse groepen in de controverse tussen Israël en de Palestijnen zijn een bron van zorg, niet alleen voor Israël en de Palestijnse Autoriteit, maar ook voor het Westen. De vrees is gerechtvaardigd dat de radicale Hamas, die vooral in Gaza grote populariteit geniet, de Palestijnse Autoriteit steeds meer naar de kroon steekt. Met het oog hierop is president Abbas er veel aan gelegen om tot een politiek akkoord met (primair) de Hamas te komen. Inmiddels is ook de ideologische betrokkenheid van radicaal-islamitische groepen in de regio, vooral in Irak, een factor van invloed in deze kwestie. Behalve de strijd tegen de westerse militaire presentie is de 'bevrijding van Jeruzalem' een doel voor de radicale moslims. Zij worden hierin politiek gesteund door de Libanese Hezbollah en Iran. Escalatie van de spanningen tussen Palestijnse facties kan een uitstralingseffect hebben naar andere landen (Jordanië, Egypte).

Syrië

In het afgelopen jaar heeft de MIVD de ontwikkelingen in Syrië nauwlettend gevolgd. Hierbij stonden op binnenlands politiek terrein het stagnerende hervormingsproces en op buitenlands politiek terrein de houding ten aanzien van Irak centraal. In de loop van 2004 heeft met name de Verenigde Staten de politieke druk op Syrië opgevoerd. Directe aanleiding hiervoor vormden de Syrische bemoeienissen in Libanon en de tekortschietende grenscontrole met Irak. Van dit laatste maakten radicale buitenlandse strijders gebruik om in Irak te infiltreren en aldaar aanslagen te plegen. De Syrische autoriteiten hebben langs de grens tegenmaatregelen genomen, maar de effectiviteit is ongewis.

De Syrische autoriteiten maken onderscheid tussen het gewelddadig verzet tegen bezetting van een land door een vreemde mogendheid en terrorisme als willekeurig geweld tegen onschuldige burgers. Deze Syrische houding vindt zijn weerslag in de steun aan de Libanese Hezbollah die zich vooral ophoudt in het grensgebied van Zuid-Libanon en Israël. Hoewel Syrië geen directe operationele controle heeft op de activiteiten van Hezbollah, opereert de Hezbollah binnen een door Syrië bepaald kader.

Voorts is door de MIVD gerapporteerd over de opstelling van Syrië jegens Israël en de vermoedelijke ontwikkeling van een chemische wapenprogramma. In het Syrische veiligheidsconcept van 'strategische afschrikking' ten opzichte van Israël staan dergelijke wapens, tezamen met ballistische raketten als overbrengingsmiddel, centraal.

Libanon

Gelet op de aanwezigheid van Nederlandse militaire waarnemers in het grensgebied met Syrië en Israël schenkt de MIVD ruime aandacht aan de ontwikkelingen in Libanon. De internationale ophef naar aanleiding van de hervkiezingsprocedure van de Libanese

president leidde tot enige politieke onrust. Dit resulteerde echter niet in een destabilisering in Libanon. Het Syrische primaat in de Libanese politieke arena wordt kracht bijgezet door de aanwezigheid van een aanzienlijke Syrische troepenmacht op Libanees grondgebied. Deze troepenmacht, die enigszins werd gehegroepeerd in 2004, is mede bedoeld om een eventuele Israëlische aanval op Syrië via het grondgebied van Libanon tegen te gaan.

Een complicerende factor in Libanon is de aanhoudende presentie van de militante Hezbollah-organisatie in het Libanees-Israëlische grensgebied. Bij tijd en wijle beschiet de Hezbollah met mortiervuur Israëlische posities in het omstreden gebied van de Shebaa-boerderijen. Dit wordt beantwoord met Israëlische artillerieschietingen en activiteiten van de Israëlische luchtmacht in het Libanese luchtruim. Ofschoon deze activiteiten inmiddels een bijna ritueel karakter hebben, kan escalatie nooit worden uitgesloten. Hoewel Hezbollah geen expliciet verlengstuk is van de Syrische buitenlandpolitiek, opereert zij wel binnen een door Syrië aangegeven kader.

Uit onderzoek is gebleken dat de terroristische tak van Hezbollah, de *Hezbollah External Security Organisation*, zich direct en indirect schuldig maakt aan terroristische daden. Geconcludeerd kan worden dat er tevens aanwijzingen zijn dat de politieke en terroristische takken van Hezbollah door één overkoepelende raad worden aangestuurd. Dit betekent dat er een link is tussen deze delen van de organisatie. Nederland heeft zijn beleid gewijzigd en maakt niet langer onderscheid tussen de politieke en terroristische takken van Hezbollah. Nederland heeft zijn bevindingen over Hezbollah binnen de Europese Unie aan de orde gesteld.

Jordanië

Jordanië bevindt zich in een lastige positie. Het Israëlisch-Palestijnse conflict aan zijn westgrens en de instabiele situatie in Irak aan zijn oostgrens dragen sterk bij aan spanningen die tot uitbarsting kunnen komen in het politieke Jordaanse krachtenveld. Dientengevolge tracht het Jordaanse bewind de aandacht gericht te houden op de interne

ontwikkelingen en speelt het op buitenlands politiek terrein een terughoudende rol. De MIVD heeft zich met name gericht op de Jordaanse positie jegens de ontwikkelingen in Irak. De stabiliteit van het Jordaanse regime heeft ook de aandacht van de MIVD in 2005.

Golfstaten

De zes landen van de *Gulf Co-operation Council*, te weten Saoedi-Arabië, Koeweit, Qatar, Bahrein, de Verenigde Arabische Emiraten en Oman, nemen door hun aanzienlijke oliereserves een belangrijke strategische positie in. In het bijzonder is door de MIVD aandacht besteed aan de houding van de Golfstaten jegens de situatie in Irak en aan de stabiliteit van Saoedi-Arabië. Ofschoon de veiligheidssituatie als gevolg van aanslagen in 2003 en 2004 is verslechterd, is van een vergaande destabilisering van het Saoedische regime vooralsnog geen sprake. Het optreden van het veiligheidsapparaat is niet altijd effectief, maar dit apparaat is vooralsnog loyaal gebleken aan de regering.

Naast de algehele instabiliteit in deze regio vormden voor de MIVD de strijd tegen het internationale terrorisme en de ondersteuning van in de Golfregio opererende Nederlandse (marine)eenheden aanleiding tot rapportages. De MIVD zal de ontwikkelingen in de veiligheidssituatie en stabiliteit in de Golfstaten blijven volgen. De terrorismedreiging wordt daarbij mede in beschouwing genomen. In dat kader wordt - waar mogelijk - ook bezien in hoeverre buurlanden terroristische groeperingen, waar onder al-Qa'ida-cellen, in de regio faciliteren.

RUSSISCHE FEDERATIE

In zijn tweede ambtstermijn kon de Russische president Poetin voortbouwen op de relatieve economische en politieke stabiliteit die hij in zijn eerste periode heeft bereikt. De ideologische doelstelling die ten grondslag blijft liggen aan zijn beleid, is de wederopbouw van Rusland als wereldmacht door de versterking van de staat en de economie.

Hoewel Poetin in zijn regering een groot aantal wijzigingen aanbracht ligt een fundamentele verandering van de politieke koers de eerstkomende jaren niet voor de hand. Sinds de gijzelingsactie in Beslan, die aanleiding was voor een nadere herstructurering van de Russische militaire top, is duidelijk geworden dat de Russische president een meer centralistische politiek volgt. Hierbij wordt tevens de greep op de Russische deelrepublieken versterkt. Poetin tracht op economisch terrein meer vat te krijgen op het Russische bedrijfsleven, onder meer door het verhogen van de meerderheidsaandelen van de staat in diverse grote Russische bedrijven. Ten aanzien van de voormalige Sovjet-deelrepublieken vormt het instandhouden van conflicten en het belemmeren van hervormingen nog steeds een wezenlijk element van zijn buitenlandse politiek.

Het voortslepende conflict in Tsjetsjenië vormt momenteel geen directe bedreiging voor de positie van de Russische president. De strijd van de Tsjetsjeense separatisten tegen de Russische invloed in de Kaukasus wordt gesteund door islamitische fundamentalisten die door Rusland worden geassocieerd met al-Qa'ida. De bestrijding van dit allochtone en autochtone terrorisme is een speerpunt van Poetins veiligheidsbeleid geworden. Het succes van dit beleid, of het uitblijven daarvan, kan zijn positie beïnvloeden. Poetins buitenlandse beleid en zijn eigen machtspositie zullen voor de MIVD aandachtspunten blijven.

Door verdere bezuinigingen nam het conventionele militaire potentieel van Rusland verder af. Door middel van herstructurering, professionalisering en reorganisatie wordt echter gestreefd naar een kleinere, effectievere krijgsmacht. In het oefenprogramma van de strijdkrachten werden ontwikkelingen waargenomen die tot doel hebben de mobiliteit en flexibiliteit van de krijgsmacht te verbeteren. De Russische Federatie blijft de tweede nucleaire mogendheid van de wereld en dit potentieel wordt als essentieel beschouwd om de positie van het land op het wereldtoneel te verzekeren. De plannen om het strategische materieel te moderniseren moeten in dit licht worden gezien. In algemene zin laat de economische situatie een substantiële modernisering van de krijgsmacht echter niet toe. De Russische defensie-industrie zit nog steeds dringend verlegen om orders. Dit vormt een voedingsbodem voor de proliferatie van wapens naar internationale spanningsgebieden. Deze aspecten zullen ook in 2005 de belangstelling van de MIVD krijgen.

ANDERE LANDEN VOORMALIGE SOVJET UNIE

De ontwikkelingen in een aantal landen van de voormalige Sovjet Unie zijn voor de MIVD van belang in verband met het risico van instabiliteit in deze regio. Het betreft Wit-Rusland, Oekraïne, Moldavië, Trans-Kaukasus en Kirgizië.

Wit-Rusland

Wit-Rusland vormt door zijn geostrategische positie een belangrijke verbinding tussen de Russische Federatie en Centraal-Europa en is sinds 2004 buurland van de Europese Unie. Het land is binnen het Gemeenebest van Onafhankelijke Staten de belangrijkste bondgenoot van Rusland. De autocratische president Loekashenko wordt gesteund door Moskou dat op die wijze zijn politiek-economische en militaire invloed in het land consolideert.

Loekashenko verzekerde zich het afgelopen jaar door middel van een referendum van een nieuwe ambtstermijn als president. Er is echter sprake van toenemende binnenlandse oppositie en toenemende aandacht van de Europese Unie voor de binnenlandse ontwikkelingen in Wit-Rusland.

Op defensie terrein werd door Wit-Rusland nauw samengewerkt met het Russische ministerie van Defensie. Hierbij stonden het uitbouwen van een gezamenlijk defensiesysteem en het verbeteren van de paraatheid voorop. Overigens dient dit te worden gezien tegen de achtergrond van het doorvoeren van verdere reducties en herstructureringen van de strijdkrachten van Wit-Rusland. In de militair-strategische oriëntatie van Wit-Rusland zullen naar het zich laat aanzien op de kortere termijn geen wijzigingen voordoen. Ontwikkelingen op het gebied van de algemeen politieke situatie en defensie zullen een aandachtspunt van de MIVD blijven.

Oekraïne

De ontwikkelingen in Oekraïne waren het afgelopen jaar door de aanloop, het verloop en de gevolgen van de omstreden presidentsverkiezingen in november als zeer turbulent te kenschetsen. Voor de verkiezingen werd al duidelijk dat de beide kandidaten, de pro-westerse en hervormingsgezinde Joesjtsjenko namens de oppositie en de Russisch georiënteerde premier Janoekovitsj, een verbeterde strijd zouden voeren. Het belangrijkste verkiezingsthema

betreft de positionering van het land ten opzichte van het Oosten en het Westen, een thema dat sinds de onafhankelijkheid van het land in 1991 op de voorgrond staat. Tijdens de beslissende verkiezingsronde werd door de internationale waarnemers op grote schaal fraude onderkend wat een zeer grote onrust in het land tot gevolg had. De latente tegenstellingen tussen het Oekraïense deel van de bevolking in het westen

en het Russische deel in het oosten van het land werden daarbij zodanig aangewakkerd dat een mogelijke splitsing van het land aan de orde kwam. Door alle partijen en de Internationale Gemeenschap, werd dit echter als onwenselijk beschouwd. Het bestrijden van factoren die afbreuk doen aan de staatkundige eenheid van Oekraïne zal dan ook, naast integratie in de Euro-Atlantische structuren en economische hervormingen boven aan de agenda staan van de nieuwe president van het land en de leider van de 'Oranje Revolutie', Joesjtsjenko. De politieke erfenis van Koetsjma en de latente spanningen in het land waarmee Joesjtsjenko geconfronteerd wordt, evenals de positionering van het land tussen Oost en West, vormen voor de MIVD aanleiding om de ontwikkelingen in de Oekraïne ook in 2005 te blijven volgen.

Moldavië

 Moldavië blijft in economisch opzicht het armste land van Europa. Uitzicht op enige verbetering is er vooralsnog niet. De aanwezigheid van een Russische troepenmacht in de zelfuitgeroepen 'Republiek Trans-Dnjestrië' werd het afgelopen jaar voortgezet. Ondanks de ratificatie van het verdrag betreffende de Conventionele Strijdkrachten in Europa is Rusland vooralsnog niet bereid zijn militaire bases in Moldavië te sluiten. Het gebrek aan tempo van de terugtrekking van het Russische militaire materieel uit Trans-Dnjestrië en de rol van Moldavië in de internationale wapenhandel vormen de centrale aandachtspunten voor de MIVD.

Trans-Kaukasus

 Het eerste jaar van de ambtstermijn van de Georgische president Saakashvili werd gekenmerkt door zijn streven naar herstel van de territoriale integriteit van het land. Met name enkele gebieden die zich willen afscheiden van Georgië dienen weer onder het centrale gezag te worden gesteld. Adzjarië is inmiddels onder het gezag gebracht van Georgië. Ten aanzien van Abchazië en Zuid-Ossetië werden in dit opzicht weinig vorderingen gemaakt. De Russische invloed en regie speelt in deze gebieden, en derhalve ook bij het herstel van de territoriale integriteit van Georgië, een cruciale rol. Georgië en de Russische Federatie werkten echter het afgelopen jaar bij grenscontroles in relatie tot het conflict rond Tsjetsjenië wel op een intensievere wijze samen.

In economisch opzicht werden in Georgië vooralsnog weinig vorderingen gemaakt. Dit heeft het aanvankelijke enthousiasme van de bevolking voor het nieuwe regime getemperd. Het uitblijven van substantiële verbeteringen in het juridische systeem (de vestiging van de rechtsstaat) speelt daarbij mede een rol. Met het aantreden van het nieuwe democratische regime, dat duidelijk georiënteerd is op het Westen, is de positionering van Georgië gewijzigd. Het valt niet volledig uit te sluiten dat, indien Rusland instemt, de huidige Russische vredestroepen in Zuid-Ossetië en Abchazië zullen worden aangevuld met troepen uit West-Europa. De politiek-militaire ontwikkelingen in en rond Georgië zullen derhalve worden gevolgd door de MIVD.

Naar verwachting zal de situatie in de Zuid-Kaukasische regio de komende jaren instabiel blijven. Het sluimerende conflict tussen Armenië en Azerbeidjan over de enclave Nagorno Karabach zal niet op korte termijn worden opgelost. Tegelijkertijd lijkt een hervatting van de vijandelijkheden echter onwaarschijnlijk. Azerbeidjan verhoogt echter wel jaarlijks door middel van olie-inkomsten haar defensiebudget. Rusland zal blijven streven naar het behoud en zo mogelijk de uitbouw van zijn invloed in de regio. Ook de politiek-strategische ontwikkelingen in dit deel van de Kaukasische regio zullen de aandacht blijven houden van de MIVD. Speciale aandacht zal uitgaan naar de status van de Russische militaire presentie.

Kirgizië

Van september tot november 2004 werden Nederlandse F-16 gevechtsvliegtuigen ingezet voor de ondersteuning van de veiligheidsoperaties tijdens de Afghaanse presidentsverkiezingen. De inzet vond plaats vanaf het vliegveld Manas in Kirgizië. In 2004 werd de dreiging vanuit islamitische bewegingen als de *Islamic Movement of Uzbekistan* en de *Hizb-ut-Tahrir* tegen de militaire aanwezigheid gevolgd. Vanwege het vertrek van de Nederlandse militairen uit Kirgizië zal de MIVD de ontwikkelingen daar met verminderde prioriteit volgen.

CARAÏBISCH GEBIED EN LATIJS-AMERIKA

In verband met de aanwezigheid van de Nederlandse krijgsmacht in de regio wordt door de MIVD aandacht besteed aan landen die invloed kunnen hebben op de veiligheidssituatie van de Nederlandse Antillen en Aruba. Voor Suriname bestaat bijzondere belangstelling in verband met de training van Nederlandse militairen in dat land.

Door de strategische ligging speelt het Caraïbisch gebied een belangrijke rol bij de doorvoer van drugs vanuit Zuid-Amerika naar de Verenigde Staten en Europa. Aan de doorvoer van drugs zijn andere daarmee verband houdende criminele activiteiten verbonden. Hierbij kan gedacht worden aan mensensmokkel, witwassen van geld en illegale wapentransporten. Een cumulatie van bovengestane verschijnselen kan resulteren in het ontstaan van een voedingsbodem voor terrorisme en internationale criminaliteit.

In het Caraïbisch gebied doen zich nauwelijks gewapende conflicten of de noodzaak van externe militaire interventie voor. Wel is in 2004 in Haïti een door Brazilië geleide VN-missie ingezet om in het land orde op zaken te stellen.

Venezuela

In 2004 heeft president Chávez zijn positie weten te versterken door overwinningen in het door de oppositie geïnstigeerde terugroepingsreferendum en de regionale verkiezingen. Onder invloed hiervan is Venezuela politiek tot rust gekomen. Chávez heeft zijn 'Boliviaanse' sociale revolutie nieuwe impulsen gegeven. De Venezolaanse economie vertoont dankzij de hoge olieprijs enig herstel, maar het economische beleid van Chávez biedt geen garantie dat dit herstel zal doorzetten. Op middellange tot lange termijn kan dit opnieuw aanleiding geven tot massale politieke onrust. Dit kan gepaard gaan met nieuwe stakingen in de voor het land, maar ook voor bijvoorbeeld Curaçao, cruciale oliesector. De opstelling van Venezuela ten opzichte van de Colombiaanse guerrilla's, en de wapensmokkel en drugsactiviteiten

in het grensgebied, vormen onveranderd een bron van spanning in de regio. Gezien de mogelijke uitstralingseffecten van gebeurtenissen in Venezuela naar landen in de regio, waaronder de Nederlandse Antillen en Aruba, zal de MIVD de ontwikkelingen in Venezuela ook in 2005 blijven volgen.

Colombia

De regering streeft er naar het proces van demobilisatie en ontwapening van de paramilitaire organisaties in Colombia eind 2005 af te ronden. Een definitieve vredesregeling laat echter nog op zich wachten. De strijd tussen de regering en de in belangrijke mate door drugsgelden gefinancierde guerrilla-organisaties verliep in 2004 voor de regering in toenemende mate succesvol. Hierdoor is de veiligheidssituatie in Colombia verbeterd. De guerrilla's zijn echter niet verslagen. Zij zullen hun aanslagen tegen de infrastructuur en in stedelijke gebieden het komende jaar zeker voortzetten en zo mogelijk intensiveren. Verplaatsing van guerrilla- en drugsactiviteiten vanuit Colombia naar de buurlanden kan gevolgen hebben voor de omliggende landen met inbegrip van de Nederlandse Antillen en Aruba. De MIVD blijft zich vanuit dit perspectief vooral richten op de politieke en militaire ontwikkelingen in Colombia en de uitstraling die daarvan uitgaat.

Suriname

Door onvoldoende vertrouwen in de huidige regering is de uitkomst van de algemene verkiezingen die in mei 2005 zullen plaatsvinden onzeker. De criminaliteit die vaak gerelateerd is aan drugs, vormt een bedreiging voor de rechtsstaat. De doorvoerhandel van drugs uit Zuid-Amerika via Suriname naar Europa blijft zorgelijk. Radicaal fundamentalisme of op islamitisch gedachtegoed geïnspireerd terrorisme speelt in Suriname geen rol, ondanks een grote islamitische bevolkingsgroep. Suriname blijft in het Nederlandse beleid een belangrijke rol spelen vanwege de historische band tussen Suriname en Nederland en de omvangrijke Surinaamse gemeenschap in Nederland. Daarnaast werkt Nederland op militair gebied samen met Suriname. De MIVD blijft de binnenlandse veiligheidssituatie in Suriname ook in 2005 volgen.

AFRIKA

De veiligheidssituatie in Noord-Afrika is relatief stabiel. Echter ook de landen in Noord-Afrika worden geconfronteerd met een groeiende terroristische dreiging van extremistische islamitische organisaties. De internationale strijd tegen het terrorisme heeft geleid tot een toenemende druk op de regeringen in de regio om de activiteiten van radicaal-islamitische groepen te beteugelen. In de praktijk wakkert dit onrustgevoelens onder de lokale bevolking aan.

Mede als gevolg van deze factoren valt vanuit Noord-Afrika een toename van illegale migratie naar Europese landen waar te nemen. Deze migratie heeft georganiseerde netwerken van drugs-, wapen- en mensensmokkelaars in Europa doen ontstaan. Deze ontwikkeling vormt een potentiële bedreiging voor de interne veiligheid van Europese landen. Vooral omdat de netwerken kunnen worden gebruikt door terroristische organisaties en radicaal-islamitische groeperingen.

Afrika bezuiden de Sahara (Sub-Sahara Afrika) blijft onveranderd een roerige regio. Hoewel er enkele verbeteringen zijn, lijkt het continent er niet in te slagen te breken met diverse vormen van wanbestuur. In economische zin blijft de ontwikkeling van Afrika weinig positief. Het resultaat is dat zeer veel Afrikanen feitelijk armer zijn dan ten tijde van de dekoloniatiegolf in de jaren zestig van de vorige eeuw. Bevolkingsdruk, ecologische degradatie en de aids-problematiek zijn hierbij verzwarende factoren.

Vooraf in Afrika wordt vaak het begrip 'falende staten' gehanteerd. Er zijn aanzienlijke gebieden waar een functionerend staatsgezag grotendeels ontbreekt. In enkele gevallen geldt dit voor gehele landen. Ook worden landstreken beheerst door bewapende bendes die onder een dun vernis van politieke ideologie de bevolking terroriseren en natuurlijke hulpbronnen uitbuiten.

De internationale betrokkenheid bij de problematiek in Sub-Sahara Afrika uit zich op verschillende manieren. Voor het Nederlandse beleid zijn vooral de initiatieven van de Verenigde Naties van belang. In de regio is een zestal VN-vredesmissies actief. Dit zijn de *United Nations Mission in Sierra Leone* (UNAMSIL), *United Nations Mission in Liberia* (UNMIL), *United Nations Operation in Côte d'Ivoire* (UNOCI), *Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo* (MONUC), *l'Opération des Nations Unies au Burundi* (ONUB) en *United Nations Advance Mission in Sudan* (UNAMIS).

Het Nederlandse beleid heeft in de nota "Sterke mensen – zwakke staten" van het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking onderkend hoe complex de Afrikaanse problematiek is. De nota stelt dat een Nederlandse inspanning zich niet alleen op lopende conflicten zou moeten richten, maar ook op de zogenoemde pre- en post-conflictfasen. Bijzondere aandacht dient hierbij uit te gaan naar de regio van de Grote Meren (Centraal-Afrika) en naar de Hoorn van Afrika. Het Afrika-beleid gaat ervan uit dat gezamenlijke inspanning op diplomatiek, ontwikkelingssamenwerkings- en militair terrein bij de uitvoering van dit beleid nodig is. Er is een structureel Afrika-overleg gestart waarbinnen de mogelijkheden hiertoe worden overwogen. Vanuit zijn specifieke expertise zal ook de MIVD een bijdrage aan dit overleg leveren.

Algerije

De in 2004 vreedzaam en op het oog eerlijk verlopen presidentsverkiezingen hebben de interne (veiligheids)situatie in Algerije verder gestabiliseerd. Zij duiden op democratische verbetering. Desondanks vormen aanhoudende guerrilla-activiteiten van radicaal-islamitische groepen, alsmede het Berber-conflict in de regio Kabylïë, een nog immer aanwezige bron van instabiliteit. Op termijn valt niet uit te sluiten dat radicaal-islamitische groeperingen hun activiteiten uitbreiden of verleggen naar andere Maghreb-landen. Dit kan als gevolg van de daar reeds wonende landenoten uitstralingseffecten hebben naar West-Europa.

Met Marokko, maar ook met Libië, bestaat traditioneel politiek-militaire rivaliteit. Ondanks het feit dat sprake is van enige mate van verzoening tussen Algerije en Marokko, zal de rivaliteit tussen beide landen in de nabije toekomst aanhouden. Toenemende polarisatie tussen de twee landen kan op termijn een destabiliserend effect sorteren in de regio. Dit kan op zijn beurt van invloed zijn op de veiligheid van westerse scheepvaartroutes en op de verhouding met Europa.

Marokko

Het bewind in Marokko is stabiel en vergeleken met de overige Noord-Afrikaanse landen het meest op het Westen gericht. Bij de implementatie van de door koning Mohammed geplande politieke en sociaal-economische hervormingen wordt weinig vooruitgang geboekt. De bestaande sociaal-economische ongelijkheid in Marokko is nauwelijks verminderd en zal naar verwachting in de komende jaren zelfs toenemen. In tegenstelling tot Algerije en Libië zijn in Marokko de radicaal-islamitische krachten minder sterk aanwezig. Zij kunnen zich echter op termijn, mede als gevolg van de toenemende sociaal-economische ongelijkheid, ook hier in toenemende mate manifesteren. Dit vormt een onzekere factor in de veiligheids-situatie. Tussen Marokko en Algerije blijft de kwestie van de Westelijke Sahara een heikel punt.

De impasse in het vredesproces duurt voort. Tijdens de strijd om de Westelijke Sahara heeft Algerije de verzetsbeweging Polisario gesteund. Volgens Algerije verleent Marokko steun aan Algerijnse islamitische extremisten.

Libië

Ondanks corruptie, falend regeringsbeleid en een stagnerende economie is de Libische binnenlandse veiligheidssituatie relatief stabiel. Intern wordt het regime geconfronteerd met aanhoudende sociale onvrede en gewelddadigheden door radicaal-islamitische krachten. Indien noodzakelijk worden de openbare orde en veiligheid snel en hardhandig hersteld. Hierdoor zijn radicaal-islamitische activiteiten van weinig invloed op de algehele stabiliteit van het regime. Op termijn valt niet uit te sluiten dat radicaal-islamitische activiteiten in de buurlanden gelijksoortige groeperingen in Libië stimuleren tot - of steunen bij - verhoogde en verdergaande activiteiten. Dit vormt een onzekere factor in de veiligheidssituatie van Libië.

De internationale positie van Libië is substantieel verbeterd. Dit is het gevolg van het feit dat het land vanaf eind 2003 onverwacht is begonnen met de openlijke ontmanteling van zijn (programma van) massavernietigingswapens en de verdere ontwikkeling daarvan heeft afgezworen. Deze ontwikkelingen hebben de normalisatie van de Libische betrekkingen met het Westen in een stroomversnelling gebracht. Het aanvankelijk eigennuttige en onvoorspelbare binnen- en buitenlandse beleid van de Libische leider Khadaffi lijkt te zijn omgebogen naar het bereiken van buitenlandse beleidsdoelen door middel van meer pragmatische initiatieven. De afgelopen jaren heeft Libië zich opgeworpen als een leidende kracht bij het tot stand komen van de Afrikaanse Unie en heeft het land bijgedragen aan de verbetering van de stabiliteit in enkele Afrikaanse landen. Het is moeilijk in te schatten of het Libische 'rehabilitatieproces' zich in de nabije toekomst zal bestendigen. De MIVD blijft de ontwikkelingen in Libië ook in 2005 volgen.

Egypte

Egypte is in de regio een prominente politieke en militaire macht. Het bewind wordt weliswaar intern geconfronteerd met een militante islamitisch-fundamentalistische oppositie, maar is stabiel. Het Egyptische bewind blijft onder druk staan, mede door de kwetsbare economie, de snelle bevolkingsgroei en de potentiële watertekorten. In de buitenlandse politiek staat het Israëliisch-Palestijnse conflict centraal. De Egyptische president speelt hierin een bemiddelende rol. Overigens is diens opvolging nog immer niet vastgelegd. Dit lijkt echter op voorhand geen directe bedreiging voor de stabiliteit van Egypte te vormen.

Egypte poogt een strategische afschrikking met overwegend conventionele middelen te ontwikkelen als antwoord op de conventionele en niet-conventionele suprematie van Israël. Programma's voor de ontwikkeling van massavernietigingswapens en ballistische raketten heeft Egypte vooralsnog niet. Egypte heeft een ambitieuze militaire industrie en voert militaire samenwerkingsprojecten uit met landen in de regio. De ontwikkelingen in Egypte worden ook in 2005 door de MIVD gevolgd.

West-Afrika

Begin 2004 vond in Liberia de voortzetting plaats van de inzet van de Hr. Ms. Rotterdam als onderdeel van de VN-missie *United Nations Mission in Liberia*. Na de eerdere inbreng in de voorbereiding van deze missie, heeft de MIVD de ontwikkelingen in Liberia tijdens deze inzet nauwlettend gevolgd. Speciale aandacht is besteed aan de veiligheidssituatie rondom het bezoek aan het missiegebied door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de minister van Defensie.

De crisis in Ivoorkust kwam in november 2004 wederom in een acute fase terecht. In de hoofd-stad Abidjan werden Fransen en andere westerse staatsburgers door opgehitste menigten belaagd. Aan de evacuatie van enige duizenden getroffen en heeft de Nederlandse krijgsmacht bijgedragen door het zorgen voor transport voor Nederlandse en andere EU-onderdanen. De MIVD heeft hierbij ondersteunend kunnen optreden.

Zuidelijk Afrika

In zuidelijk Afrika blijven de ontwikkelingen in Zimbabwe zorgen baren. Het eigenzinnige wanbeleid van president Mugabe doet het land nog altijd verder afglijden. Voor het land zelf vormt dit een kiem voor ernstige onrust. Binnen de regio wordt de Zimbabwaanse crisis reeds gevoeld in de zin van een aanhoudende stroom economische vluchtelingen naar met name Zuid-Afrika.

Hoorn van Afrika

In de Hoorn van Afrika heeft met name de problematiek in Soedan aanzienlijke aandacht van de MIVD gehad. Dit betrof vooral de crisis in de regio Darfur. Verder is ook het noord-zuid-vredesproces gevolgd. Deze onderhandelingen zijn met de onderteke-

ning van het Comprehensive Peace Agreement op 9 januari 2005 succesvol afgesloten. In Soedan zal nu een VN-waarnemingsmissie worden opgezet.

Het voormalige Somalië vergt in het kader van *Operation Enduring Freedom* aandacht vanwege de mogelijkheid dat het als toevluchtsoord kan dienen voor terroristische groeperingen. In 2004 werd een Transitional Federal Government gekozen na een twee jaar durende Reconciliatie-conferentie. Daarmee groeit de hoop dat in Somalië de stabiliteit en veiligheid toeneemt, hetgeen bijdraagt aan de regionale stabiliteit in de gehele Hoorn van Afrika.

Centraal-Afrika

In Centraal-Afrika richt de aandacht van de MIVD zich vooral op de regio van de Grote Meren. De veiligheidssituatie in

Burundi is verbeterd sinds het gros van de strijdende partijen een overeenkomst heeft gesloten. Alleen elementen van de rebellenbeweging *Palipehutu-Forces Nationales de Liberation* (FNL) blijven incidenteel in de omgeving van de hoofdstad Bujumbura betrokken bij gewelddadigheden. Het fragiele en soms stokkende vredesproces in Burundi is na jarenlange stoeve onderhandelingen in een versnelling gekomen. Hiermee lijkt een einde te komen aan het inmiddels elf jaar durende conflict. Voorbereidingen en internationale steun voor staatsveiligheidshervormingen en het proces van ontwapening, demobilisatie en reïntegratie van voormalige rebellen komen op gang, zij het met enige traagheid. Een gezamenlijke missie van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie heeft in 2004 daaraan een bijdrage geleverd. Ook levert het ministerie van Defensie een bescheiden bijdrage aan de VN-missie *l'Opération des Nations Unies au Burundi*.

De ontwikkelingen in de Democratische Republiek Congo (DRC) zullen van invloed zijn op het verloop van de gebeurtenissen in Burundi. In de DRC is na een jarenlange bloedige burgeroorlog met buitenlandse inmenging, officieel sinds juni vorig jaar een vredesovereenkomst van kracht. Sindsdien is in het overgrote deel van het land de rust weergekeerd. In het oosten van het land, met name in het Ituri-district, is de situatie echter nog steeds gespannen. Grote delen van Ituri worden beheerst door rebellen groepen, die al dan niet langs etnische lijnen zijn georganiseerd. In 2004 werd de eerste door België getrainde geïntegreerde militaire eenheid naar Ituri gestuurd,

als eerste concreet resultaat van de hervorming van de veiligheidssector. Daarnaast werd het aantal geautoriseerde troepen van de VN-missie in de DRC met 5.900 militairen uitgebreid tot een totaal van 16.700. Herstel van het staatsgezag in het oosten van de DRC zal de rebellen van hun bewegingsvrijheid beroven en de aanvoer van wapens bemoeilijken. De betrokkenheid van individuen en bedrijven uit Rwanda en Oeganda bij de illegale exploitatie van grondstoffen in de DRC zal alsdan afnemen. Voor herstel van het overheidsgezag in het oosten van het land is vooral de ontwapening en repatriëring van de van origine uit Rwanda afkomstige militieën noodzakelijk.

Internationale druk, vooral van landen in de regio, om te komen tot een omvattend vredesakkoord in Burundi en de DRC blijft noodzakelijk. Om dit te bewerkstelligen is een robuuster mandaat, een betere bewapening, en een betere aansturing en een betere informatievoorziening voor de VN-missie *Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo* in de DRC voorzien.

TRANSNATIONALE AANGELEGENHEDEN

Het internationale terrorisme zal op de langere termijn niet verdwijnen. Een grote dreiging gaat uit van asymmetrisch transnationaal terrorisme; terrorisme door 'losse' niet-staatsgebonden netwerken en groepen. Het asymmetrische terrorisme is overwegend radicaal islamitisch.

Terrorisme

Gefaciliteerd door mondiale communicatie zal een opleving van de islamitische identiteit voor een kader zorgen waarbinnen een radicaal islamitische ideologie wordt verspreid. De verspreiding doet zich zowel binnen als buiten het Midden-Oosten voor, met inbegrip van Zuidoost-Azië, Centraal-Azië en West-Europa. Landsgrenzen spelen daarbij geen rol. De opleving gaat gepaard met een versterkte solidariteit met moslims die verwickeld zijn in een nationale of regionale separatistische strijd, zoals in Palestina, Tsjetsjenië, Irak en Kashmir. Daarnaast zal ook het meer traditionele terrorisme, gericht op het bewerkstelligen van regionale autonomie dan wel het bestrijden van belangen van specifieke staten, niet verdwijnen.

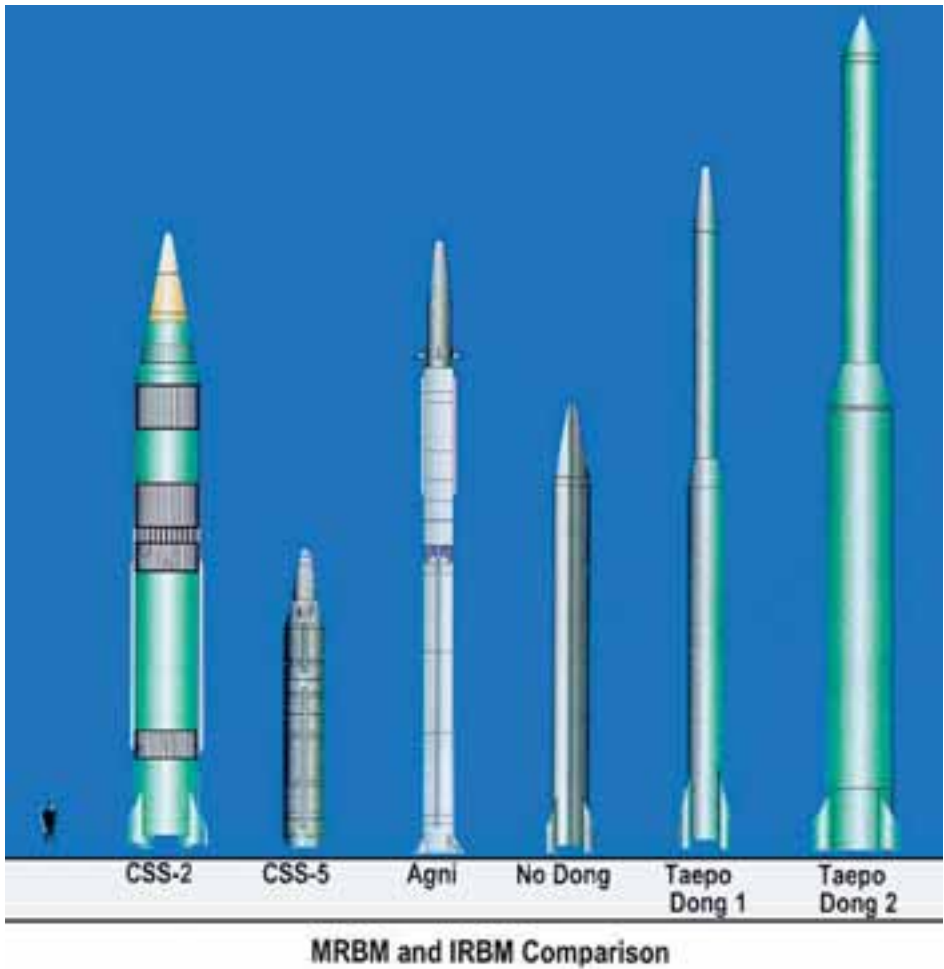
Het wordt in het internationale terrorisme-onderzoek zeer waarschijnlijk geacht dat rond 2020 al-Qa'ida zal zijn vervangen door vergelijkbare radicaal islamitische groepen. Aannemelijk is dat islamitische bewegingen die lijken op al-Qa'ida op termijn zullen versmelten met lokale separatistische organisaties. Informatietechnologie zorgt er daarbij voor dat terrorisme steeds verder decentraliseert, waardoor een verzameling van groepen, cellen en individuen zal ontstaan.

In veel gevallen zullen conventionele middelen voor terroristische aanslagen worden gebruikt. Een zorgpunt is dat terroristen de hand zullen proberen te leggen op massavernietigingswapens. Bioterrorisme lijkt vooral een optie voor kleinere en beter geïnformeerde organisaties. Een tweede punt van zorg is de mogelijkheid van cyberaanvallen met het oogmerk belangrijke informatienetwerken te ontwrichten of uit te schakelen. Ondanks geavanceerde technieken om terroristen op te sporen, zal de aanvalleur het daarbij gemakkelijker hebben dan de verdediger. De verdediger zal zich moeten voorbereiden op een groot scala aan aanvalsmogelijkheden.

Proliferatie

Het afgelopen decennium heeft de proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen een belangrijke transformatie ondergaan. Voorheen konden multilaterale exportcontrole regimes tezamen met de mondiale Oost-West politiek redelijk effectief de proliferatie van kennis en technologie beperken. De afgelopen tien jaar blijkt een groeiend aantal landen de beschikking te krijgen over kennis en technologie van massavernietigingswapens. De mondiale industrialisering versterkt de mogelijkheid voor landen om

onderdelen en apparatuur die nodig zijn voor het ontwikkelen van massavernietigingswapens, zelf te vervaardigen.

De wens van bepaalde landen om over een eigen capaciteit van massavernietigingswapens te beschikken, is gedurende het afgelopen decennium versterkt. Een aantal landen, zoals Syrië en Noord-Korea, blijkt economisch niet langer in staat te zijn een conventioneel evenwicht te handhaven binnen hun strategische omgeving. Daardoor wordt in toenemende mate gekozen voor een niet-conventionele afschrikking. Deze trend versterkt vervolgens de wens van andere landen om hier een niet-conventionele capaciteit tegenover te stellen.

Het jaar 2004 heeft een nieuwe realiteit ten aanzien van de proliferatie van massavernietigingswapens aan het licht gebracht. Het historische besluit van Libië om af te zien van de ontwikkeling en productie van massavernietigingswapens en de ontmaskering van het proliferatienetwerk van de Pakistaanse wetenschapper Khan hebben het inzicht in het mondiale proliferatievraagstuk vergroot. Ze hebben echter tevens de beperkingen van bestaande exportcontrole regimes aangetoond. Een aantal landen, zoals Noord-Korea en Iran, heeft voortgang geboekt met het vergroten van het bereik van overbrengingsmiddelen. Landen die niet betrokken zijn bij de exportcontrole

regimes lijken bereid de technologie te verkopen aan een ieder die ervoor wil betalen. Dit versterkt de zorg over het proliferatievraagstuk vanwege het risico dat massavernietigingswapens in handen kunnen komen van terroristische groeperingen.

Dergelijke trends zijn zorgwekkend omdat het bezit van massavernietigingswapens de machtsbalans in een regio verstoort. Hierdoor neemt het risico van onjuiste politieke en strategische inschattingen toe. Het risico bestaat dat conflicten ontaarden in de inzet van massavernietigingswapens. Landen met dubieuze politieke ambities kunnen het gevoel hebben dat zij zich kunnen verschuilen achter een niet-conventionele afschrikking. Kortom, de omgevingsfactoren die het veiligheidsbeeld en het veiligheidsdenken bepalen, worden complexer en de escalatiepotentie neemt toe.

Tegen deze achtergrond heeft de MIVD de activiteiten op het gebied van proliferatie in 2004 versterkt. Delen van het Navo-grondgebied liggen inmiddels binnen het bereik van de overbrengringsmiddelen voor massavernietigingswapens. Tevens is de Nederlandse krijgsmacht ontplooid in regio's waar landen beschikken over massavernietigingswapens. Daarnaast kunnen toe-

komstige ontwikkelingen op het gebied van massavernietigingswapens consequenties hebben voor de veiligheid van de Navo, de Europese Unie en daarmee Nederland.

De MIVD heeft in 2004 de programma's op het gebied van massavernietigingswapens van een aantal risicolanden gevolgd. Verder is in het kader van de proliferatie van kennis en technologie aandacht besteed aan enkele risicolanden. Daarnaast heeft de MIVD aandacht besteed aan de consequenties van de activiteiten van het Pakistaanse Khan-netwerk en de mogelijkheid dat landen kennis en technologie hebben verworven via dit netwerk.

Prolifererende landen

 De Russische Federatie exporteert, ook naar risicolanden, kennis en materiaal dat kan worden gebruikt voor de productie van massavernietigingswapens. Zelfs ten aanzien van een controversieel land als Iran wijkt de Russische Federatie niet voor druk de leveranties te staken. Het Russische exportcontrole regime is weliswaar verbeterd maar blijft onbetrouwbaar. Russische bedrijven kunnen relatief ongestoord goederen uitvoeren.

De *Volksrepubliek China* beweegt zich ook op de proliferatiemarkt; de nadruk ligt daarbij op de export van overbrengingsmiddelen. De *Volksrepubliek China* heeft zichzelf regels op het gebied van non-proliferatie opgelegd, maar voert deze regels vermoedelijk niet consequent uit. De *Volksrepubliek China* kent een omvangrijke chemische industrie die dual use goederen exporteert, ook naar landen van zorg op het gebied van massavernietigingswapens. In mei 2004 trad China toe tot de Nuclear Suppliers Group.

De Chinese regering is er veel aan gelegen om zich aan te sluiten bij het Missile Technology Control regime.

Risicolanden

Iran verricht langdurig inspanningen voor een civiel nucleair programma. *Iran* wil het gehele productietraject in eigen hand houden. Verondersteld mag worden dat *Iran* op termijn in staat zal zijn nucleaire capaciteit aan te wenden voor militaire doeleinden. *Iran* pretendeert volledige openheid over zijn nucleaire programma. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat *Iran* rond het eind van het decennium in staat zal zijn nucleaire wapens te produceren.

Iran heeft de technische kennis en de middelen om biologische strijdmiddelen te kunnen produceren. *Iran* beschikt sinds de jaren '80 over biotechnologische faciliteiten. Bewijzen van een biologisch wapenprogramma zijn er niet. Wel bestaat het vermoeden dat *Iran* beschikt over chemische strijdmiddelen.

Iran beschikt momenteel over raketten waarmee het zuidoostelijk deel van het *Navo*-grondgebied kan worden bestreken. De ontwikkeling van raketten die een groter bereik hebben, is volop gaande. De MIVD zal de ontwikkelingen in *Iran* nauwlettend blijven volgen.

Syrië heeft een chemisch wapenprogramma. *Syrië* beschikt over de capaciteit voor de vervaardiging van chemische strijdmiddelen voor zowel gevechtscoppen voor ballistische raketten, vliegtuigbommen als voor artilleriegranaten. *Syrië* gebruikt de capaciteit voor de vervaardiging van

chemische wapens daadwerkelijk. De verwachting is dat Syrië er naar streeft de kennis op dit gebied te vergroten en daarmee het vervaardigen van chemische wapens te vergemakkelijken. Ook in 2005 zal de MIVD aandacht blijven schenken aan het chemische wapenprogramma van Syrië.

Noord-Korea is een proliferator van ballistische raketten en rakettechnologie en heeft zich niet bereid getoond de export van raketten en rakettechnologie te beëindigen. Eerder werd door de MIVD niet uitgesloten dat Noord-Korea de beschikking heeft over enkele nucleaire ladingen. Met het opnieuw opstarten van de plutonium-capacitaire Yongbyon-reactor heeft Noord-Korea wellicht aan het eind van dit decennium de beschikking over kernwapens. Noord-Korea heeft inmiddels zelf geclaimd reeds te beschikken over kernwapens. Voornoemde ontwikkelingen alsmede de recente claim hebben de aandacht van de MIVD. Voorts wordt aangenomen dat Noord-Korea in staat is op kleine schaal biologische wapens te produceren. Ook deze ontwikkelingen zullen door de MIVD gevolgd worden.

Pakistan ontwikkelt raketten die kunnen worden voorzien van een nucleaire lading. In maart 2004 werd een proeflancering uitgevoerd met een nieuw type ballistische raket, de Shaheen. De reikwijdte van deze raket zou meer dan 2500 kilometer bedragen. Daarnaast is Pakistan bezig om een raket te ontwikkelen waarvan de reikwijdte meer dan 4000 kilometer zal gaan bedragen. De ontwikkelingen van het rakettenprogramma en de verspreiding van kennis, materiaal en technologie aan risicolanden blijft in 2005 een aandachtspunt van de MIVD.

Georganiseerde criminaliteit

In de jaren negentig nam de staatsponsorings van terrorisme drastisch af en moesten terroristische organisaties op zoek naar alternatieve financiële bronnen. Met name organisaties als Hezbollah en al-Qa'ida slaagden erin om financiën te genereren uit criminele activiteiten. Een duidelijk waarneembare trend is dat internationale criminele netwerken in toenemende mate gebruik maken van elkaars expertise. Zo gebruiken criminele organisaties terroristische methodes om hun doelen te bereiken en zijn terroristische organisaties actief in de drugs-smokkel, het vervalsen van identiteitspapieren en het wiswassen van opbrengsten uit criminele activiteiten. De meest direct aantoonbare en duurzame relatie tussen terroristische organisaties en criminele organisaties ligt op het terrein van de narcotica. Hier is de samenwerking het meest intensief en bestrijkt zij het gehele spectrum van transport tot straathandel. Een duurzaam samengaan van beide soorten organisaties tot een nieuwe hybride misdaad- en terreurorganisatie valt niet te verwachten ten gevolge van het geringe wederzijdse vertrouwen en onoverbrugbare verschillen in prioriteiten en strategieën.

Information Operations

Information Operations zijn, in de benadering van de Navo, activiteiten gericht op het beïnvloeden van de besluitvorming van opponenten. Dit gebeurt door de informatie en de informatiesystemen van een opponent aan te grijpen. Gelijktijdig worden hierbij de eigen informatie en informatiesystemen maximaal benut en beschermd. De MIVD heeft zich op een beperkt aantal aspecten van Information Operations gericht. Zo is een inschatting gemaakt van

de capaciteiten en potentiële aanvalsmethoden van mogelijke opponenten, die Information Operations uitvoeren. De MIVD heeft zich gericht op landen en organisaties waarvan men weet of vermoedt, dat deze beschikken over capaciteiten ten aanzien van Information Operations. Een bijzonder aandachtspunt vormde de dreiging die in dat opzicht van terroristische organisaties uitging.

Militaire techniek

De MIVD volgt en analyseert militair-technische ontwikkelingen en de daaruit voortvloeiende verbeterde militaire capaciteiten in risicolanden. Hiermee kan een doeltreffende en realistische inschatting worden gemaakt van de prestaties en inzetmogelijkheden van relevante huidige en toekomstige conventionele wapensystemen. Wapentechnische en technologische ontwikkelingen in risicolanden hadden in 2004 de aandacht van de MIVD. De nadruk lag daarbij op die wapensystemen en wapentechnische ontwikkelingen zoals *Improvised Explosive Devices*, waarmee de Nederlandse krijgsmacht kan worden geconfronteerd in inzetgebieden. Daarnaast ging de aandacht uit naar de leveranciers van wapensystemen en wapentechnologie aan risicolanden.

De MIVD heeft in 2004 informatie verzameld en geanalyseerd over land-, zee-, lucht- en ruimtegebonden wapen- en sensorsystemen, alsmede over wapenproductie- en exportprogramma's die voor de inzetgebieden van de krijgsmacht relevant zijn. Tezamen met Nederlandse defensie georiënteerde kennisinstututen werd een studie verricht naar de dreiging tegen luchtvaartuigen in de periode 2010-2015. Voorts werden studies uitgevoerd naar de luchtvaartindustrie en specifieke gevechtsvliegtuigen van risicolanden. Ook werd onderzoek verricht naar laserwapens in risicolanden en werden diverse moderne grondgebonden wapen- en sensorsystemen nader onderzocht. Op maritiem gebied werd het overzicht van in risicolanden in gebruik zijnde schepen en wapensystemen geactualiseerd en werden maritiem-technische ontwikkelingen geanalyseerd. Op ruimtevaartgebied werd onderzoek verricht naar ruimtevaart gerelateerde dreigingen zoals *Offensive Counter Space*, en naar dreigingen tegen satelliet-navigatiesystemen waaronder GPS-jammers. Ook werd een studie uitgevoerd naar de toekomst van de militaire ruimtevaart. Deze technische analyses leverden inzicht in de effectiviteit en de kwetsbaarheden van diverse actuele en mogelijk toekomstige wapen- en sensorsystemen.

Technologische ontwikkelingen

De MIVD volgt de ontwikkelingen van militaire of militair toepasbare civiele technologie. De sinds jaren bestaande trend van de ontwikkeling van kleinere wapensystemen met grote technische mogelijkheden en grotere nauwkeurigheid zet onveranderd door. De rol van geavanceerde computertechnologie, satellietafhankelijke plaatsbepalings- en communicatie-apparatuur wordt daarbij steeds belangrijker. Wapensystemen worden steeds meer een geïntegreerd element in grotere netwerken, waarvan ook commandovoering en analysecapaciteit deel uitmaken. Motorische kracht en geruisloosheid nemen toe, terwijl de waarneembaarheid van systemen zoals vliegtuigen en schepen afneemt. Zogeheten energiewapens maken eveneens een sterke ontwikkeling door, waarbij met name aandacht bestaat voor hoogvermogende laserwapens. De toepasbaarheid van deze laserwapens is nog beperkt.

Voor de nabije toekomst zijn technologische ontwikkelingen voorzien die zullen leiden tot onbemande en mogelijk autonoom functionerende wapen- en sensorsystemen. De verwachting is dat het gebruik van onbemande systemen voor communicatie, verkenningstaken en offensieve taken zal toenemen. Aangenomen mag worden dat de rol van satellieten, zowel op het gebied van *command and control* als bij de communicatie met uiteenlopende typen wapensystemen, een snelle ontwikkeling zal doormaken. De MIVD volgt de genoemde technologische ontwikkelingen op de voet.

Daarnaast volgt de MIVD de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van fundamentele en toegepaste fysica en technologie, voor zover die van (mogelijke) invloed zijn op militaire wapensystemen en de uitvoering van militaire operaties.

De contra-inlichtingentaak van de MIVD richt zich met name op de dreiging tegen defensiebelangen van spionage, terroristische groeperingen en links- en rechts-extreme groeperingen en personen. Deze dreiging kan zowel van buitenaf als van binnenuit Defensie komen. De veiligheidstaak bestaat uit het uitvoeren van veiligheidsonderzoeken en onderzoek naar de beveiliging van personeel, materieel en gegevens.

Contra-inlichtingen en veiligheid

De contra-inlichtingentaak richt zich op personen en organisaties die zich bezighouden met tegen de krijgsmacht gerichte spionage, sabotage, subversie en terrorisme. In samenwerking met (inter)nationale partnerdiensten wordt de dreiging op deze terreinen voortdurend gevolgd. De aandacht richt zich op het onderkennen van een mogelijke dreiging tegen defensiebelangen in Nederland en in de Koninkrijksgebieden en in gebieden waar de Nederlandse krijgsmacht actief is, zoals in Afghanistan, Irak en de Balkan.

Ter bescherming van uitgezonden militairen brengen contra-inlichtingen- en veiligheidsteams van de MIVD in de inzetgebieden de activiteiten van (regionale en andere) inlichtingendiensten en van terroristische en criminele groeperingen in kaart. Op basis van onderzoek worden aanbevelingen aan commandanten gedaan voor het treffen van beschermende maatregelen. Uit te zenden personeel wordt voorafgaand aan de uitzending geïnstrueerd over de risico's in het uitzendgebied. Na afloop van de uitzending wordt men gedebriefd door de MIVD.

De MIVD verricht binnen Defensie onderzoek naar veiligheidsincidenten en voorvallen die Defensie kunnen schaden. Dit betreft ook voorvallen met een extremistisch karakter of een terroristische

achtergrond. Ook draagt de MIVD bij aan de beveiliging van grote evenementen zoals 'Open Dagen' en wordt steun verleend bij militaire oefeningen. De bijdragen van de MIVD bestaan uit dreigingsanalyses over de aandachtsgebieden die belangrijk zijn voor de krijgsmacht en zondig uit fysieke ondersteuning. Periodiek brengt de MIVD op grond van het opgebouwde dreigingsbeeld advies uit aan de defensieleiding over de beveiliging van personeel, materieel en gegevens.

In september 2004 is in de media aandacht besteed aan bedreigingen tegen uitgezonden militairen en hun thuisfront. Het ging om telefonische bedreigingen en bedreigingen geuit door middel van SMS- en e-mailberichten. De MIVD neemt iedere melding serieus en doet daarnaar onderzoek. Als uit het onderzoek blijkt dat sprake is van een strafbaar feit wordt de zaak overgedragen aan het Openbaar Ministerie. Uit door de MIVD ingestelde onderzoeken blijkt dat veelal sprake is van pesterijen. Bij de voorbereiding op een uitzending worden militairen gewezen op mogelijke bedreigingen op dit gebied. De militairen wordt aanbevolen om onduidelijke of vreemde situaties te melden aan de MIVD. Eind 2004 is een procedure in werking getreden waardoor de MIVD gestructureerde informatie krijgt aangeleverd om onderzoek naar deze vorm van bedreigingen te doen.

In augustus 2003 werd de leiding van de *International Security Assistance Force* (ISAF) in Afghanistan door het gezamenlijke Duits-Nederlandse legerkorps overgedragen aan de Navo. Daardoor raakte Nederland minder betrokken bij de taakuitvoering van ISAF. Eind april 2004 werd de betrokkenheid intensiever door de plaatsing van een Nederlands helikopterdetachement in Kabul. Vanaf eind augustus 2004 kwam hier de inzet van een *Nederlands Provincial Reconstruction Team*

(PRT) bij in de provincie Baghlan. In 2004 werd zowel in Kabul als in Baghlan geen ernstige direct tegen de Nederlandse militairen gerichte dreiging vastgesteld. Zowel in Kabul als in Baghlan heeft de MIVD personeel tewerkgesteld.

Sinds juli 2003 is een contra-inlichtingen- en veiligheidsteam toegevoegd aan het Nederlandse bataljon in Irak. Dit team voert ter plaatse onderzoek uit naar veiligheidsincidenten waarbij Nederlands militair personeel is betrokken. Daarnaast doet het team onderzoek naar meldingen over verdachte belangstelling voor de activiteiten van de

Nederlandse militairen. Het team heeft gerichte veiligheidsadviezen gegeven met betrekking tot fysieke beveiliging en documenten- en ICT-beveiliging. Ook zijn diverse malen operationele beveiligingsadviezen gegeven. In 2004 hebben zich ook met betrekking tot Nederlandse militairen in Irak enkele ernstige veiligheidsincidenten voorgedaan. Bij deze incidenten werden twee Nederlandse militairen gedood. Op de avond van 10 mei 2004 werd een aanslag gepleegd op een Nederlandse patrouille die was belast met het bewaken van een brug over de Eufraat in Samawah. De aanslag werd uitgevoerd met handgranaten. Hierbij raakten twee Nederlandse militairen gewond; waarvan er later één overleed. In de nacht van 14 op 15 augustus reed een patrouille van drie voertuigen in een hinderlaag in de plaats Ar Rhumaytah. De patrouille werd aangevallen met raketwerpers en klein kaliber wapens. Hierbij kwam een wachtmeester van de Koninklijke Marechaussee om het leven en raakten enkele militairen gewond.

In *Bosnië-Herzegovina* zijn Nederlandse militairen ingezet als deel van de Stabilization Force (SFOR) en in de vredesmacht van de Europese Unie (EUFOR). Er zijn aanwijzingen dat Bosnië-Herzegovina nog steeds als een *safe haven* fungeert voor vermeende terroristen. Ook wordt verondersteld dat zich aldaar aan al-Qa'ida gelieerde *sleeper cells* bevinden. Overigens zijn er geen aanwijzingen dat terroristische operaties vanuit Bosnië-Herzegovina worden geleid. Wel is komen vast te staan dat Bosnië-Herzegovina voor veel criminele aangelegenheden wordt gebruikt als doorvoerland naar West-Europa. Hoewel SFOR en EUFOR een minder waarschijnlijk doelwit voor al-Qa'ida acties worden geacht, is nog steeds sprake van observatie van SFOR- en EUFOR-locaties door verdachte elementen. Het valt niet volledig uit te sluiten dat (gecoloceerd) Nederlands personeel tevens slachtoffer zou kunnen worden van terroristische acties.

Contra-spionage

In 2004 is vastgesteld dat buitenlandse inlichtingendiensten een blijvend risico vormen voor de Nederlandse defensiebelangen. Buitenlandse inlichtingendiensten zijn in Nederland actief en verzamelen informatie over de krijgsmacht en bedrijven die defensieorders uitvoeren. De diensten maken gebruik van heimelijke methodieken. Het gaat om het verzamelen van economische, militaire en technologische informatie. De belangstelling van buitenlandse diensten betreft niet alleen rechtstreekse defensiebelangen. Ook onderdelen van defensiegerelateerde bedrijven vormen een doelwit voor het verkrijgen van hoogwaardige technologie, dan wel informatie over lopende projecten en ontwikkelingen. De MIVD voert in samenwerking met de AIVD onderzoek uit naar spionage-activiteiten van buitenlandse diensten in Nederland.

De activiteiten in Nederland van buitenlandse inlichtingendiensten zijn in 2004 niet afgenomen. De inspanningen richten zich op het verwerven van informatie over geavanceerde technieken en systemen. Vitale onderdelen van het bedrijfsleven en de industrie vormen hierbij het doelwit. Met name bedrijven die een relatie hebben met de ontwikkeling van de Joint Strike Fighter lopen in dit kader een risico. De MIVD heeft in samenwerking met de AIVD voor het bedrijfsleven de brochure "Spionage en veiligheidsrisico's" ontwikkeld. Daarnaast worden door

de MIVD voorlichtingsbijeenkomsten voor het bedrijfsleven gehouden over veiligheidsrisico's zoals spionage.

Ook gaat de belangstelling van de buitenlandse inlichtingendiensten uit naar wetenschappelijke gegevens en hoogwaardige technologie. Veelal maken de buitenlandse inlichtingendiensten gebruik van een uitgebreid netwerk van informanten verspreid over vele landen in de wereld. Studenten en wetenschappers die zijn uitgezonden naar wetenschappelijke instituten staan met name in de belangstelling van de diensten. Het doel is zoveel mogelijk informatie te verzamelen die de militaire en de civiele modernisering van de spionerende landen ten goede kan komen. In uitzendgebieden waar Nederland actief is voeren buitenlandse inlichtingendiensten actief spionage-activiteiten uit. De MIVD onderzoekt vermeende gevallen van spionage door de buitenlandse diensten, waarbij de nadruk wordt gelegd op de dreiging die uitgaat tegen de Nederlandse eenheden.

Sinds het ondertekenen van het Dayton-akkoord is in *Bosnië-Herzegovina* gestreefd naar de oprichting van één centrale inlichtingen- en veiligheidsdienst. Wegens het ontbreken van vertrouwen tussen de bevolkingsgroepen en de tegenstellingen tussen de partijen heeft dit proces uiteindelijk pas medio 2004 geresulteerd in de oprichting van de *Obavestajna Sluzba Agencija (OSA)*; de nieuwe inlichtingen- en veiligheidsdienst voor heel Bosnië-Herzegovina. Nu de OSA een wettelijk karakter heeft, zou dit moeten betekenen dat de oude diensten zijn opgeheven. Personeel werkzaam binnen de OSA heeft echter nog steeds relaties met de voormalige werkgevers. Inlichtingenactiviteiten gericht tegen SFOR en EUFOR zullen met de oprichting van de OSA dan ook niet tot het verleden behoren.

Terrorisme gericht tegen de krijgsmacht

De inzet van Nederlandse militairen in het kader van crisisbeheersingsoperaties geeft aanleiding tot extra waakzaamheid. De Nederlandse deelname kan een motief zijn voor het plegen van aanslagen in Nederland. Daarnaast kunnen in de betreffende regio aanwezige extremistische en militante organisaties aanslagen voorbereiden en uitvoeren tegen de Nederlandse eenheden.

In 2004 zijn aanwijzingen gevonden die kunnen wijzen op het voorbereiden van aanslagen op militaire objecten in Nederland. Sinds juni is het aantal meldingen van mogelijke verkenningen nabij defensie-objecten toegenomen. Voor zover het gaat om inlichtingenvergaande verkenningen, is het aannemelijk dat deze deel uitmaken van de voorbereiding van terroristische aanslagen.

De verkenningen op zich zeggen weinig over de uiteindelijk geselecteerde locatie(s), de timing, en de wijze waarop eventuele aanslagen kunnen plaatsvinden.

Gedurende 2004 is er in Nederland sprake van toenemende bedreigingen via onder andere islamistische sites op internet en videobanden met toespraken van Osama bin Laden. Met name landen

die een bijdrage leveren aan crisisbeheersingsoperaties worden bedreigd met aanslagen. In veel gevallen worden in de dreigingen ultimata gesteld waarbij de overheid en de bevolking van troepenleverende landen onder druk worden gezet om op korte termijn hun troepen terug te trekken. In 2004 is een klimaat ontstaan dat onder andere rekrutering onder islamitische jongeren voor uiteenlopende doeleinden wordt vergemakkelijkt en de kans op aanslagen in Nederland en dus ook op defensie-gerelateerde objecten en personen toeneemt.

De MIVD onderzoekt dreigingsmeldingen gericht tegen defensiebelangen. De onderzoeken naar de meldingen vinden plaats in Nederland en in de gebieden waar Nederlandse troepen deelnemen aan crisisbeheersingsoperaties. De onderzoeken die de MIVD in 2004 in Nederland heeft uitgevoerd zijn in veel gevallen in samenwerking met de AIVD en andere nationale autoriteiten uitgevoerd. Ook is in 2004 een onderzoek in Nederland uitgevoerd waarin werd samengewerkt met een buitenlandse dienst. De inzet van bijzondere bevoegdheden zoals vastgelegd in de Wiv2002 maakt vrijwel altijd deel uit van het onderzoeksproces.

In *Afghanistan* hebben de *Opposing Militant Forces* (OMF) een negatieve invloed op de ontwikkelingen in het land. Op 27 en 28 januari werden in Kabul zelfmoordaanslagen gepleegd op ISAF-militairen. De aanslag van 27 januari was gericht tegen een Canadese patrouille. Hierbij kwam één militair om het leven en raakten drie gewond. De zelfmoordaanslag op 28 januari was gericht tegen een Brits militair voertuig. Op 23 mei werd een aanslag gepleegd op een Noorse patrouille. Eén Noorse militair kwam om het leven, terwijl twee andere licht gewond raakten. Op 29 augustus werd een aanslag gepleegd op de vestiging van het Amerikaanse beveiligingsbedrijf DynCorp in Kabul. Bij de aanslag kwamen 12 personen om het leven. In de aanloop naar de presidentsverkiezingen in oktober werden veel waarschuwingen afgegeven voor aanslagen met raketten. De dreiging zou gericht zijn tegen stembureaus en locaties waar ISAF-militairen verblijven. Op 5 oktober vond een explosie plaats in een school in de stad Baghlan. De school zou op 9 oktober worden gebruikt als stembureau. Ook werd de school gebruikt door het *Joint Election Management Board* om lokaal personeel voor de presidentsverkiezingen te trainen.

De verwachting voor 2005 is dat de veiligheidssituatie in Afghanistan niet zal verbeteren. De dreiging van gewelddadige acties gericht tegen personen en instellingen van de Afghaanse regering en tegen buitenlandse militairen blijft aanwezig. In 2005 zullen verkiezingen worden gehouden. Dit zal door de OMF zonder meer worden aangegrepen om zichtbaar verzet te plegen. Verder wil de Internationale Gemeenschap de productie van papaver serieus aanpakken. Veel belanghebbenden bij de productie van en handel in verdovende middelen zullen dit beleid trachten tegen te werken. Voor terroristische groeperingen is smokkel en verkoop van verdovende middelen een belangrijke bron van inkomsten. Ook de verdere vorming van een nationaal leger is van invloed op de algehele veiligheidssituatie. Lokale Afghaanse commandanten zijn er op uit de eigen financiële en economische belangen veilig te stellen.

In Kirgizië werd ter ondersteuning van de presidentsverkiezingen in Afghanistan een Nederlands detachement ingezet vanaf het vliegveld te Manas. Het detachement van in totaal 180 militairen, zes F-16's en een KDC tankervliegtuig is op 8 september 2004 vanaf de vliegbasis Manas begonnen met de missie. Op 13 november keerde het detachement terug in Nederland. In Kirgizië duiken regelmatig berichten op over de aanwezigheid van strijders van het *Islamic Movement of Uzbekistan* (IMU) in de grensstreek van Kirgizië met Oezbekistan en Tadzjikistan. In 2004 hebben zich tijdens de inzet van de geallieerde eenheden ter ondersteuning van de Afghaanse presidentsverkiezingen geen terroristische aanslagen op Manas voorgedaan.

In Irak was in 2004 sprake van talloze dreigingswaarschuwingen aangaande terroristische aanslagen. Daarnaast deed zich ook een groot aantal (zelfmoord)aanslagen voor, met name in de gebieden waarin Amerikaanse troepen actief waren. Begin augustus was er in grote delen van Irak een piek in het aantal aanslagen. Ook in de provincie Muthanna waar het Nederlandse bataljon was gelegerd deed zich in de maand augustus een scherpe stijging voor in de aantallen incidenten. Tot november 2003 waren aanslagen voornamelijk gericht op Amerikaanse en in mindere mate op Britse militairen. Verder waren ook specifieke civiele groeperingen en meer in het bijzonder leden en gebouwen van de Irakese politie het doelwit. Sinds november 2003 is het aantal nationaliteiten waarop de aanslagen in Irak zijn gericht fors uitgebreid. Hoewel het leeuwendeel van de aanslagen nog steeds wordt gepleegd tegen Amerikaanse en in mindere mate Britse

bat
 jon was gelegerd deed zich in de maand augustus een scherpe stijging voor in de aantallen incidenten. Tot november 2003 waren aanslagen voornamelijk gericht op Amerikaanse en in mindere mate op Britse militairen. Verder waren ook specifieke civiele groeperingen en meer in het bijzonder leden en gebouwen van de Irakese politie het doelwit. Sinds november 2003 is het aantal nationaliteiten waarop de aanslagen in Irak zijn gericht fors uitgebreid. Hoewel het leeuwendeel van de aanslagen nog steeds wordt gepleegd tegen Amerikaanse en in mindere mate Britse

troepen, vonden er ook aanslagen plaats op Nederlanders, Spanjaarden, Italianen, Japanners en Zuid-Koreanen. Daarbij was sprake van een trend waarbij steeds meer als doelwit werd gekozen voor niet goed verdedigde en makkelijk te bereiken locaties. De politie-organisatie in Muthanna vormde in 2004 regelmatig het doelwit van aanslagen. Daarnaast waren ook de coalitietroepen in Muthanna (Nederlandse en Japanse eenheden) het doelwit.

De middelen waarmee de aanslagen werden gepleegd veranderden niet wezenlijk ten opzichte van voorgaande jaren en bestaan onder meer uit klein-kaliber wapens, raketten en mortieren.

Ondanks de verslechtering van de veiligheidssituatie in de steden in Irak, lijkt een verhoging van de terroristische dreiging in Muthanna vooralsnog gering. Als er al terroristische aanslagen in Muthanna zullen plaatsvinden, zullen die waarschijnlijk plaatsvinden in grotere steden zoals Samawah.

Radicaal islamisme en de krijgsmacht

Radicaal-islamitische personen en groepen hebben de aandacht van de MIVD. Dit geldt vooral voor groeperingen in crisisgebieden die een bedreiging kunnen vormen voor de veiligheid van aldaar ingezet Nederlands defensiepersoneel. De dreiging tegen het defensiepersoneel komt vooral van buitenaf. Daarnaast wordt aandacht besteed aan radicaal-islamitische bedreigingen die zich in en vanuit de krijgsmacht zélf kunnen voordoen.

De ontwikkelingen op het gebied van islamitisch terrorisme, de potentiële vatbaarheid van de in Nederland opgroeiende moslimjongeren voor radicaal-islamitische opvattingen, vereisen dat de MIVD alert is op de eventuele aanwezigheid van radicaal islamisme in de krijgsmacht. Beïnvloeding vanuit radicaal-islamitische groepen kan een negatieve invloed hebben op het gedrag van de betreffende militairen, maar ook op de betrouwbaarheid van de krijgsmacht als geheel. Dit geldt uiteraard zeker als een militaire bijdrage moet worden geleverd aan de bestrijding van radicaal-islamitisch terrorisme.

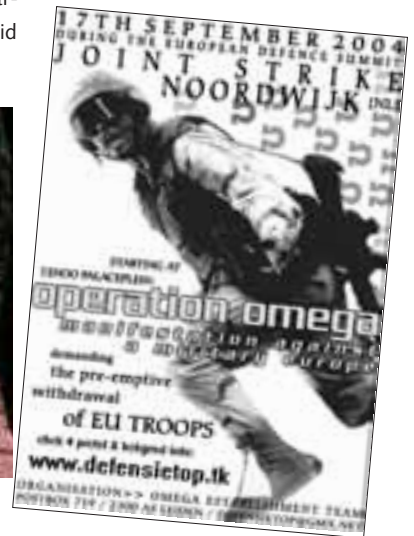
Onderzoek naar radicaal islamisme door de MIVD richt zich primair op het onderkennen van personen in dienst van Defensie, die een radicaal-islamitisch gedachtegoed aanhangen en uitdragen. Onder radicaal-islamitisch gedachtegoed wordt verstaan een politiek-religieus streven om, desnoods met uiterste middelen, een samenleving tot stand te brengen die een zo zuiver mogelijke afspiegeling is van hetgeen men meent dat gesteld wordt in de oorspronkelijke bronnen van

de islam. De aandacht van de MIVD richt zich specifiek op diegenen binnen de krijgsmacht, die deze doelen nastreven langs ondemocratische of gewelddadige weg. Er zijn overigens geen indicaties dat radicaal islamisme thans een probleem vormt voor de veiligheid en paraatheid van de krijgsmacht. De MIVD voert in voorkomend geval in samenwerking met de AIVD onderzoeken uit naar defensiemedewerkers, die mogelijkwijs betrokken zijn bij groeperingen met een radicaal-islamitisch terroristische achtergrond.

Anti-militarisme

De MIVD onderzoekt activiteiten vanuit politiek links geïnspireerde organisaties of personen, die afbreuk kunnen doen aan het functioneren van de defensie-organisatie, de defensie-industrie of van militaire bondgenoten die aanwezig zijn op Nederlands grondgebied.

Het belangrijkste aandachtsgebied van de anti-militaristen was in 2004 de betrokkenheid van Defensie en in Nederland gevestigde bedrijven bij het Amerikaanse optreden in Irak. Een voorbeeld is een vernielingsactie op een militaire schietbaan, waarbij in een persverklaring werd verwezen naar de aanwezigheid van Nederlandse militairen in Irak. Een andere actie in dit

kader was het bekladden van een pand van een in Nederland gevestigd Amerikaans bedrijf, dat volgens mediaberichten zakelijke activiteiten uitvoert in Irak.

Ook tegen de wervings- en promotie-activiteiten van Defensie wordt soms actie gevoerd. Met name de 'Open Dagen' van de krijgsmachtdelen hebben de belangstelling van activisten. De potentiële schade aan defensiebelangen als gevolg van acties kon worden beperkt door de alertheid van het aanwezige bewakingspersoneel.

In 2004 zijn 82 anti-militaristische acties geregistreerd tegen 120 in 2003. De terugval heeft te maken met een verminderde actiebereidheid van de activisten tegen de Vliegbasis Volkel. De aandacht van activisten voor de Vliegbasis is te koppelen aan de vermeende opslag van kernwapens aldaar. Ondanks de afname blijven knip-, klad- en vernielingsacties tegen defensie-objecten zich in het hele land voordoen. Het merendeel van de acties is toe te schrijven aan individuen of kleine groepen, die daarbij al dan niet gebruik maken van de naam "Onkruid" actie voeren. De naam "Onkruid" slaat niet op een vaste groep georganiseerde activisten, maar kan worden gebruikt door een ieder die een directe actie wil voeren tegen defensiebelangen.

Rechts extremisme

De MIVD verricht onderzoek naar rechts-extremistische groeperingen en personen. Voor de MIVD staat daarbij de vraag centraal of de veiligheid en paraatheid van de krijgsmacht door deze groeperingen en personen in gevaar wordt gebracht. Verschijningsvormen van rechts extremisme binnen Defensie hebben zich in 2004 in beperkte mate voorgedaan. Een deel hiervan had betrekking op het bekladden van defensie-objecten met runentekens, nazi-symbolen, discriminerende teksten en leuzen. Een ander deel had betrekking op personen die zich schuldig zouden hebben gemaakt aan (vermeend) rechts-extremistische uitlatingen en gedragingen. Hierbij dient te worden aangetekend dat niet alle gedragingen die onder de noemer rechts extremisme worden gemeld als zodanig in politieke of ideologische zin dienen te worden aangemerkt. Soms is er sprake van ongewenst gedrag, zoals misplaatste humor, ruwe opleidingsmethoden, machogedrag of ander soortgelijk wangedrag. Als door de MIVD onderkende ongewenste gedragingen strafbare feiten opleveren wordt de Koninklijke Marechaussee of het Openbaar Ministerie geïnformeerd.

In het afgelopen jaar lijken de maatschappelijke tegenstellingen in Nederland te zijn verhard. Als gevolg hiervan is in de media uitgebreid aandacht besteed aan de kennelijke opkomst van zogenoemde 'Lonsdale'-jeugd: groepen autochtone hangjongeren die bij voorkeur kleding dragen van het merk 'Lonsdale'. Een deel van deze jongeren legt het dragen van die kleding uit als een uiting van rechts-extreem of racistisch gedachtegoed. De werving van grote aantallen jonge mensen brengt met zich mee dat onder nieuw personeel van Defensie zich ook 'Lonsdale'-jongeren kunnen bevinden. De MIVD doet onderzoek naar defensiepersoneel dat door het dragen van genoemde kleding het rechts-extreem gedachtegoed naar buiten brengt. Vermoede betrokkenheid van defensiepersoneel bij (vermeend) rechts extremisme wordt in alle gevallen door de MIVD onderzocht. Zonodig wordt negatief geadviseerd over de aanstelling tot militair of wordt de Verklaring van Geen Bezwaar voor het vervullen van een vertrouwensfunctie ingetrokken.

Stelsel bewaken en beveiligen

De functie van Nationaal Coördinator Bewaking en Beveiliging werd in 2003 opgericht als reactie op het rapport van de Commissie van den Haak naar aanleiding van de moord op de heer Fortuyn. Onder leiding van de Nationaal Coördinator wordt inhoud gegeven aan het bewaken en beveiligen van personen en objecten die van nationaal belang zijn en onder het Rijksdomein vallen.

De Nationaal Coördinator wordt ondersteund door het Afstemmingsoverleg Bewaking en Beveiliging. Dit Afstemmingsoverleg geeft adviezen over de dreiging in het zogeheten Rijksdomein. Aan het Afstemmingsoverleg nemen onder meer de Nationaal Coördinator Bewaking en Beveiliging, de AIVD, de MIVD en de KLPD deel. De MIVD draagt eigen informatie aan ten behoeve van dit forum en diverse andere nationale fora op het gebied van terrorismebestrijding. De adviezen omtrent maatregelen tegen dreigingen gaan vervolgens naar de Evaluatie Driehoek. De Evaluatie Driehoek stelt het niveau van de dreiging vast. De uitvoering van de beveiligingsmaatregelen wordt vervolgens behandeld in het zogenoemde Uitvoeringsoverleg.

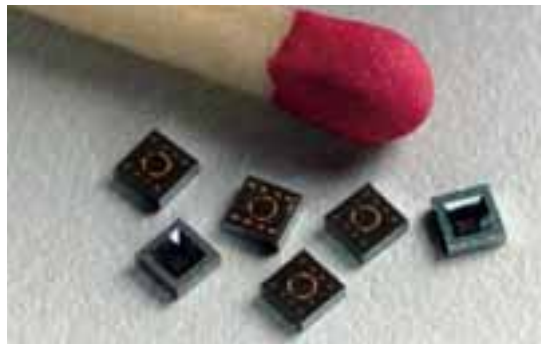
In het kader van het nieuwe stelsel bewaken en beveiligen geldt het uitgangspunt: “decentraal, tenzij”. Met andere woorden: de verantwoordelijkheid voor de bewaking en beveiliging van personen en objecten is decentraal belegd, tenzij deze personen zijn opgenomen in de limitatieve lijst van het Rijksdomein. Ten aanzien van de limitatieve lijst heeft de rijksoverheid een bijzondere verantwoordelijkheid en beslist zij over aanvullende veiligheidsmaatregelen. De limitatieve lijst bevat een zeer beperkt aantal personen die in de landelijke politiek en het landsbestuur een prominente rol spelen.

De bijdrage van de MIVD aan het stelsel bewaken en beveiligen bestond in 2004 uit het beschikbaar stellen van analyses over landen die Nederlandse bewindslieden en Tweede Kamerleden in 2004 hebben bezocht, waaronder Afghanistan, Egypte, Indonesië, Irak, Israël, Jordanië, Servië en Soedan. Ook werden analyses aangeleverd in het kader van bezoeken van buitenlandse bewindslieden aan Nederland. Deze bezoeken vonden veelal plaats in het kader van het voorzitterschap van Nederland van de Europese Unie. Ook leverde de MIVD een bijdrage aan dreigingsanalyses van objecten zoals de ambassades van Bangladesh, Polen en de Verenigde Staten. De MIVD is ook betrokken bij het leveren van informatie aan het ICTY over vermeende oorlogsmisdadigers op de Balkan.

Informatiebeveiliging

De ontwikkelingen op het gebied van de informatietechnologie en de telecommunicatie vertonen steeds meer raakvlakken. Bijvoorbeeld de ontwikkelingen op het gebied van telefoneren via het internet. Om deze ontwikkelingen te kunnen blijven volgen is besloten de secties die zich binnen de MIVD bezighouden met dergelijk onderzoek samen te voegen tot het Bureau Digitale Expertise. Het bureau bestaat uit drie secties; de sectie Elektronische Veiligheidsonderzoeken, de sectie ICT-onderzoek Defensief en de sectie ICT-onderzoek Offensief.

De sectie Elektronische Veiligheidsonderzoeken verricht onderzoek naar afluisterapparatuur in defensielocaties. Elektronische veiligheidsonderzoeken vinden plaats op locaties waar (hoog)gerubriceerde informatie wordt besproken. Dit zijn hoofdzakelijk vergader- en werkruimtes van defensiegerelateerde instanties. Het afgelopen jaar zijn 205 elektronische veiligheidsonderzoeken en een twintigtal ICT-onderzoeken uitgevoerd. De sectie ICT-onderzoek Defensief houdt zich bezig met het controleren van en adviseren over beveiligingsmaatregelen op het gebied van ICT. Oogmerk is de integriteit, exclusiviteit en beschikbaarheid van gerubriceerde informatie te waarborgen. De sectie ICT-onderzoek Offensief onderzoekt en analyseert ICT-infrastructuren en -middelen. In algemene zin is de beveiliging van elektronische gegevens binnen Defensie in orde. De kans op incidenten

ten wordt door de toenemende complexiteit van de gebruikte technologie en de beveiliging daarvan echter steeds groter. De eenvoudige verkrijgbaarheid van audio/video ontvangst- en zendapparatuur, netwerkanalysers en aanverwante software vergroot de dreiging tegen de defensie-infrastructuur. Het onderzoek naar de toestand van beveiliging en incidentonderzoek wordt daardoor complexer. Er valt een toename in de complexiteit van de toegepaste technologie en een toename in de grootschaligheid van de onderzoeken te constateren. De inbedding van de beveiliging in het algemene bedrijfsproces binnen Defensie is een continue punt van aandacht. Met name op het gebied van organisatorische en procedurele maatregelen is in het kader van de elektronische veiligheid nog meer winst te boeken. De beveiligingsadviezen van de MIVD strekken tot verbetering van de situatie.

Bij de in 2004 uitgevoerde elektronische veiligheidsonderzoeken is in Nederland geen af luisterapparatuur gevonden. Wel was in voorkomend geval sprake van misconfiguratie van bestaande telecom-infrastructuur en van gebreken in de organisatorische en fysieke beveiligingsmaatregelen.

Industrieveiligheid

Industrieveiligheid omvat de beveiliging van personeel, materieel en gegevens (informatie) bij civiele bedrijven die zijn belast met de uitvoering van gerubriceerde of risicogevoelige defensie-opdrachten. Het werkterrein strekt zich uit tot de

gehele defensie-organisatie en tot de bedrijven die voor Defensie gerubriceerde dan wel gevoelige opdrachten uitvoeren.

De MIVD ontwikkelt beleid ten behoeve van de beveiliging van gerubriceerde en risico-gevoelige informatie die in het kader van defensie-opdrachten en bondgenootschappelijke samenwerking aan het bedrijfsleven en onderzoeksinstituten beschikbaar wordt gesteld of daar wordt gegenereerd. Aan deze bedrijven worden adviezen verstrekt met betrekking tot de implementatie van de opgelegde beveiligingseisen. Ook wordt controle uitgeoefend op de naleving van de beveiligingsmaatregelen. In 2004 werden 562 bedrijfsbezoeken afgelegd ten behoeve van advies en controle op de beveiliging van gerubriceerde informatie en de naleving van het beleid. In algemene zin zijn geen ernstige veiligheidsincidenten vastgesteld. In een aantal gevallen werd een inbreuk op de veiligheid geconstateerd. In overleg met de MIVD zijn de tekortkomingen gecorrigeerd. De MIVD werkt aan een programma om het veiligheidsbewustzijn van het personeel van defensie-orderbedrijven te vergroten. Het aantal voor gerubriceerde defensie-opdrachten ingeschakelde bedrijven bedraagt 600.

Luchtfotografie

In het Koninklijk Besluit (KB) Luchtfotografie is vastgelegd dat het verboden is vanuit luchtvaartuigen opnames te maken boven Nederlands grondgebied zonder voorafgaande toestemming van de minister van Defensie. De MIVD voert de regie over de ontheffing van dit verbod. De prioriteit van de MIVD ligt bij het administratief verwerken van aanvragen voor luchtopnamevergunning, bij controle van aangeboden luchtopnamen en bij het manen van vergunninghouders bij het niet nakomen van hun verplichtingen.

Fysieke controle vindt plaats op vliegvelden en bij de vergunninghouders zelf. In 2004 hebben circa 300 permanente vergunninghouders hun luchtopnamevergunning verlengd en zijn er 86 tijdelijke vergunningen (voor de duur van een bepaalde periode) uitgeschreven. Tevens werden circa 50 werkbezoeken afgelegd ter controle op de naleving van het KB Luchtfotografie. Hierbij

zijn geen inbreuken op de naleving vastgesteld. Aangezien een aantal gemeenten onbekend was met de regelgeving over het maken van luchtopnames boven Nederlands grondgebied, hebben alle gemeenten inmiddels een brief van de MIVD ontvangen waarin wordt uitgelegd hoe zij dienen om te gaan met gerubriceerde luchtopnames van militaire objecten in hun gezagsgebied.

Personele veiligheid

De Algemene Rekenkamer heeft in 2004 een onderzoek uitgevoerd naar de beveiliging binnen defensie. Uit dit onderzoek bleek dat de personele beveiliging bij enkele krijgsmachtdelen onvoldoende was. Als gevolg hiervan hebben de krijgsmachtdelen opdracht gekregen om al het defensiepersoneel dat een vertrouwensfunctie bekleedt te inventariseren. Personeel dat niet over een geldige Verklaring van Geen Bezwaar beschikt, moest aan de MIVD worden gemeld voor een hernieuwd veiligheidsonderzoek. Het onderzoeksaanbod voor de MIVD is in 2004 hierdoor in vergelijking met 2003 met ruim 18.000 onderzoeken toegenomen. In 2004 zijn totaal 42.500 onderzoeken aangemeld. Van de aangevraagde hernieuwde veiligheidsonderzoeken zijn er circa 8.000 nog niet in 2004 verricht. Het aantal hernieuwde veiligheidsonderzoeken zal aan het einde van het eerste kwartaal van 2005 volledig zijn afgehandeld. Initiële veiligheidsonderzoeken (dus naar sollicitanten) zijn, behalve in enkele bijzondere gevallen, steeds binnen de wettelijke termijn van acht weken afgehandeld.

In individuele gevallen kan soms de wettelijke termijn van acht weken worden overschreden. Dit doet zich vooral voor bij onderzoeken naar aanleiding van veiligheidsincidenten en onderzoeken naar personen die de laatste vijf jaar niet woonachtig waren in Nederland. In deze gevallen moet een tijdrovend veldonderzoek worden uitgevoerd of een beroep worden gedaan op buitenlandse diensten.

OVERZICHT VERWERKTE VEILIGHEIDSONDERZOEKEN IN AANTALLEN

Jaar	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Aantal	20.364	22.324	23.244	25.045	30.039	24.657	36.312

De verwachting is dat het aantal zich in 2005 weer zal stabiliseren.

OVERZICHT AANVRAGEN REQUESTS FOR VISIT & CLEARANCES

Jaar	2001	2002	2003	2004
Aantal aanvragen RfV&Clearances	7.497	8.952	7.845	3.671
Aantal naslagen functionarissen	14.026	19.782	13.813	13.448

De verlaging van het aantal aanvragen RfV&Clearances vloeit voort uit een streven naar vermindering van de administratieve werklast. Procedures zijn aangepast waardoor niet in alle gevallen meer een dergelijke clearance behoeft te worden verstrekt.

OVERZICHT WEIGERING AFGIFTE / INTREKKINGEN VERKLARING VAN GEEN BEZWAAR (VGB)

Categorie	2000	2001	2002	2003	2004
Voorname weigering afgifte / intrekking	134	167	213	88	112
Definitieve weigering	73	136	143	61	61

Ondanks het grotere aantal veiligheidsonderzoeken in 2004 blijft het aantal voornemens tot weigering en het aantal definitieve weigeringen van het afgeven van de Verklaring van Geen Bezwaar binnen dezelfde orde van grootte. In de meeste gevallen wordt tot weigering of intrekking van de Verklaring van Geen Bezwaar overgegaan op basis van justitiële antecedenten. De MIVD heeft vastgesteld dat commandanten niet in alle gevallen veroordelingen van hun personeel aan de MIVD hebben gemeld. Voor de justitiële autoriteiten bestaat geen meldingsplicht aan de MIVD in het geval defensie medewerkers strafrechtelijk zijn veroordeeld. De aan defensiepersoneel opgelegde straffen kunnen alleen aan de MIVD bekend worden, wanneer daartoe door de MIVD bij Justitie een verzoek wordt ingediend. Dit brengt voor de krijgsmacht onnodige risico's met zich mee. Daarenboven wordt een vertrouwensfunctionaris eerst geconfronteerd met de door de rechter opgelegde straf en soms jaren later met het als gevolg hiervan intrekken van de Verklaring van Geen Bezwaar, wat in de meeste gevallen tot ontslag leidt. De MIVD heeft initiatieven ontplooid in de richting van de justitiële autoriteiten om deze problematiek op te lossen.

In samenwerking met de AIVD is gewerkt aan een wijziging van de Wet veiligheidsonderzoeken. Eén van de voorstellen betreft het opnieuw ondertekenen van een Staat van Inlichtingen bij een hernieuwd veiligheidsonderzoek. De voornaamste reden hiervoor is dat personeel vaak vele jaren geleden heeft getekend voor toestemming tot het uitvoeren van het initiële veiligheidsonderzoek. Bij het opnieuw invullen en ondertekenen van een Staat van Inlichtingen bevestigt het personeelslid dat opnieuw toestemming wordt verleend tot het houden van een veiligheidsonderzoek. Om het proces bij het verrichten van veiligheidsonderzoeken te verbeteren is een nieuwe Staat van Inlichtingen ontwikkeld die op termijn geheel digitaal zal worden verwerkt. De MIVD hoopt daarmee op termijn het proces veiligheidsonderzoeken nog sneller te kunnen voltooien.

De uitzending van (delen van) de krijgsmacht naar crisisbeheersingsoperaties heeft tot gevolg dat veelvuldig gebruik moet worden gemaakt van tolken. De onderzoeksinspanning naar de antecedenten van deze categorie personeel is arbeidsintensief en duurt vaak lang. Indien noodzakelijk zorgt de MIVD voor veiligheidsbegeleiding in het uitzendgebied door eigen personeel ter plaatse.

De hoofdafdeling Bedrijfsvoering zorgt voor het optimaal functioneren van de MIVD en ziet er op toe dat de daarvoor beschikbare middelen doelmatig worden ingezet. De hoofdafdeling is verantwoordelijk voor personeel en organisatie, planning en control, informatievoorziening en automatisering, documentaire informatievoorziening, veiligheid, interne ondersteuning en juridische zaken. De hoofdafdeling streeft in haar functioneren steeds naar kwaliteitsverbetering en gebruikt daarvoor een verbeterplan.

Verbeterplan bedrijfsvoering

 Om de organisatie beter toe te snijden op de behoefte aan inlichtingen- en veiligheidsproducten is een reorganisatievoorstel voor de MIVD opgesteld. In dit voorstel is ook de verdere professionalisering van de bedrijfsvoering uitgewerkt. Klantgericht werken is één van de centrale thema's. Overige thema's zijn het verbeteren van de onderlinge samenwerking en het projectmanagement. Het rapport "AIVD in verandering" van de Commissie Bestuurlijke Evaluatie Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (Commissie Havermans) signaleert dat de onderlinge samenwerking tussen de AIVD en MIVD op het gebied van de bedrijfsvoering voor verbetering vatbaar is. In 2005 wordt met een programma van kennisuitwisseling begonnen om deze samenwerking te stimuleren.

Personeel en organisatie

 Naast de strategische inlichtingen- en veiligheidstaak richt de MIVD zich sinds enkele jaren ook op het operationeel-tactisch niveau. Deze nieuwe taak bracht een extra werklast met zich mee. De nieuwe taak kan binnen de bestaande formatie worden uitgevoerd door middel van een herschikking van taken.

De formatie van de MIVD omvatte in 2004 circa 770 functies (380 militair en 390 burger). Als gevolg van in het verleden gemaakte afspraken over reductie van de formatie-omvang moet het functiebestand eind 2005 met 35 functies zijn verminderd. De vullingsgraad geeft de vulling van het aantal formatieplaatsen aan. De vullingsgraad voor burgerpersoneel bedroeg eind 2004 108 %. De vullingsgraad voor militair personeel was 73 %. De totale vullingsgraad van de MIVD bedroeg 90 %. In gevallen van niet tijdig vullen van militaire functies wordt als alternatief regelmatig een militaire functie uiteindelijk door een burger vervuld. In 2005 wordt een studie verricht naar het beschikbare militaire inlichtingen- en veiligheidspersoneel bij de krijgsmacht delen en naar de wijze waarop hun loopbaanpatronen kunnen worden ontwikkeld. Met de krijgsmacht delen zullen nadere afspraken worden gemaakt over het tijdig vullen van vacatures.

Als gevolg van de ontwikkelingen op het gebied van terrorismebestrijding krijgt de MIVD er in 2005 en 2006 in totaal circa 20 functies bij. Het betreft functies ten behoeve van deelname in de

organisatie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding; functies ten behoeve van het samenwerkingsverband voor de operationele informatie-uitwisseling tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het kader van contra-terrorisme (de zogeheten CT-Infobox) en overige functies als gevolg van de contra-terrorisme maatregelen die naar aanleiding van de moord op de heer Van Gogh zijn genomen.

Binnen de MIVD zijn circa 200 militairen geplaatst op functies die voor uitzending in aanmerking kunnen komen. Jaarlijks worden circa 75 militairen van de MIVD uitgezonden. Dit leidt tot een aanzienlijke uitzenddruk, waardoor specialisten regelmatig moeten worden onttrokken aan het primaire productieproces. Ter verbetering van de uitzendcapaciteit worden militaire functies, waarop in het verleden burgers zijn geplaatst, voortaan weer zo veel als mogelijk met militairen gevuld. Vanwege de algehele werkdruk zal de MIVD in 2005 een werklasteronderzoek laten uitvoeren.

Als gevolg van de Nederlandse deelneming aan crisis-beheersingsoperaties in verschillende delen van de wereld is de behoefte aan vertaalcapaciteit bij de MIVD sterk toegenomen. Ditzelfde geldt voor tolken. De beschikbare vertaalcapaciteit is onvoldoende om de toegenomen informatiestromen te

verwerken. Binnen Defensie wordt naar oplossingen gezocht om dit probleem zowel voor de korte als de lange termijn op te lossen.

Defensiebreed wordt een nieuw personeels- en organisatiesysteem ingevoerd: P&O2000+. De defensiebrede oplossing heeft echter consequenties die niet goed verenigbaar zijn met de waarborgen voor afscherming van de persoonsgegevens van de MIVD. Om toch P&O2000+ in te kunnen voeren moeten bij de MIVD aanvullende maatregelen getroffen worden. In 2005 vindt nader onderzoek daar naar plaats.

Planning en control

Gedurende 2004 is veel aandacht geschonken aan de verbeteringen van de administratieve processen binnen de MIVD. Met name is aandacht besteed aan de koppeling van de begrotingsplannen aan de financiële administratie en aan verbeteringen op het gebied van het plannen, begroten en beheersen van projecten. De verbeterstappen worden in 2005 voortgezet.

Naast een openbare begroting is er een geheime begroting die de operationele uitgaven van de MIVD omvat. Aan de geheime uitgaven is in 2004 één miljoen euro besteed.

De onderstaande tabel geeft de begroting van de MIVD in 2004 weer.

Personele uitgaven	€ M 38,0
Materiële uitgaven	€ M 13,8
Investerings	€ M 3,3
Geheime uitgaven	€ M 1,0
<hr/>	
Totaal	€ M 56,1

De activiteiten op het gebied van inlichtingen en veiligheid zijn een mix van arbeidsintensieve handelingen in de analysesfeer en toepassing van hoogwaardige technologie bij het verkrijgen en verwerken van informatie. Dit leidt tot een begroting met een personeelsbudget dat 68% van het totale budget beslaat. Daarnaast is een relatief hoog budget nodig voor de materiële exploitatie van de verwervingsmiddelen en ICT-ondersteuning (24%). Er resteert een budget voor investeringen ter grootte van 6% van het totale budget. De meerjaren begroting laat eenzelfde procentuele verdeling zien.

De MIVD heeft gedurende 2004 maatregelen genomen om de beheersing van materieelprojecten te verbeteren. De projectleiders zullen in 2005 maandelijks rapporteren over de voortgang van het project en de besteding van tijd en geld. Om de doorlooptijden van verwervingsdossiers te versnellen huurt de MIVD extra capaciteit in.

Informatievoorziening en automatisering

In voorgaande jaren heeft de MIVD minder aandacht besteed aan structurele aanpassingen in de informatievoorziening en vervanging van de ICT-middelen. De reden hiervoor was dat de MIVD zich zo veel mogelijk diende te houden aan het zich ontwikkelende defensiebeleid. De informatievoorziening en de bijbehorende ICT-ondersteuning voldoen niet meer aan de eisen die een inlichtingen- en veiligheidsdienst aan haar informatievoorziening en

ICT-infrastructuur stelt. In 2004 is een aantal tijdelijke maatregelen genomen om de continuïteit van de primaire activiteiten te kunnen blijven garanderen. In 2005 zullen de genomen maatregelen worden voortgezet.

In 2004 is de basis gelegd voor een structurele verbetering van de informatievoorziening in de komende jaren. De kwaliteit van aansturing van de mensen wordt verhoogd en een betere taakverdeling moet ervoor zorgen dat het functioneren wordt verbeterd. Er is gestart met het aanpassen van de processen en werkwijzen binnen de MIVD. De eerste stappen zijn gezet om te onderzoeken welke onderhoudswerkzaamheden van de ICT-middelen door de desbetreffende dienstencentra binnen Defensie kunnen worden uitgevoerd.

Voor de crisisbeheersingsoperaties is het afgelopen jaar ook op ICT-gebied een aanzienlijke inspanning geleverd ter ondersteuning van de uitgezonden MIVD-eenheden. De planning en aansturing van de uitzendondersteuning zijn sterk verbeterd en worden in 2005 organisatorisch belegd. Er zijn diverse nieuwe satellietverbindingen gerealiseerd en er is aanvullend ICT-materieel verzonden naar de uitgezonden eenheden in Irak en Afghanistan met als doel er voor te zorgen dat inlichtingen sneller beschikbaar komen.

In 2004 is een begin gemaakt met het opstellen van een eisenpakket waaraan de informatievoorziening en de ICT-infrastructuur moeten gaan voldoen. Deze voorbereidingen zullen in 2005 worden voortgezet, zodat in de komende jaren een compleet vernieuwde ICT-infrastructuur kan worden gerealiseerd. Deze infrastructuur moet onder meer aansluiten op de ontwikkelingen zoals die momenteel binnen de Navo plaatsvinden, waarbij diverse gekoppelde netwerken de commandanten moeten voorzien van de meest actuele informatie (Network Enabled Capabilities). In dat kader levert de MIVD een belangrijke bijdrage aan de defensiestudie over dit onderwerp.

Een voor 2004 voorzien project ter ondersteuning van het analyseproces is vanwege de complexiteit en de bijbehorende risico's door een externe partij beoordeeld. De conclusie is dat het project van strategisch belang is voor de MIVD. Het project zal gefaseerd in 2005 en 2006 worden uitgevoerd.

Documentaire informatievoorziening

 In 2004 is, vooruitlopend op de digitalisering van de interne poststroom vanaf 2005, gestart met de digitalisering van het archief van de MIVD. Bij de MIVD is in 2004 een beeldregistratiesysteem ingevoerd. De bewerking van de verfilmde archiefbescheiden van de Sectie Veiligheid van de voormalige afdeling Militaire Inlichtingendienst van de Koninklijke landmacht is door een technisch probleem vertraagd. Naar verwachting zal deze bewerking medio 2005 zijn voltooid.

De MIVD bewerkt met ondersteuning van de Centrale Archief Selectiedienst zijn archieven. De archieven van de voormalige inlichtingenafdelingen van de Koninklijke marine, de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht tot het jaar 1996 zijn in de voorafgaande jaren geïnventariseerd en voorlopig beschreven. De archieven uit de periode 1996-2000 zijn geïnventariseerd en grotendeels inhoudelijk beschreven. In 2004 is gestart met de gedetailleerde beschrijving van deze archieven. De gehele archiefbewerking zal naar verwachting eind 2007 zijn voltooid. De beschrijving van het archief van de Nederlandse Censuurdienst is afgerond. De voorbereiding voor de overbrenging naar het Nationaal Archief is gestart.

Een zogenoemd Basis Selectie Document (BSD) regelt welke archiefbescheiden van de MIVD moeten worden bewaard en welke archiefbescheiden mogen worden vernietigd. De bespreking van het BSD met de ministeries van Defensie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen is gestart, maar nog niet voltooid.

In 2005 start een project met als doel het beschrijven van de toekomstige activiteiten en de organisatie van de documentaire informatievoorziening. Hiervan maakt tevens de vervanging van het huidige postsysteem deel uit.

Integrale veiligheid

Eind 2003 is besloten om de interne veiligheidsfunctie te versterken. Het takenpakket en de capaciteit van de veiligheidsfunctie is in 2004 aanzienlijk uitgebreid. Hierbij is aandacht besteed aan de relaties die op het gebied van veiligheid bestaan tussen personeel, materieel, informatie en communicatie.

Het ontbreken van nationaal goedgekeurde cryptomiddelen voor de vercijfering van informatie op de communicatiemiddelen voor inlichtingen vormt in toenemende mate een knelpunt. De ontoereikende capaciteit van de nationale crypto-industrie staat een onafhankelijke opstelling ten opzichte van onze partners in de weg. Naar verwachting zal hierin pas eind 2005 enige verlichting komen door de beschikbaarheid van nieuwe producten op dit gebied.

De bedrijfshulpverleningsorganisatie is verder geprofessionaliseerd en heeft een aantal succesvolle oefeningen gehouden.

Speerpunten voor het jaar 2004 waren het vergroten van het veiligheidsbewustzijn en de samenwerking met partnerorganisaties. In 2005 zal extra aandacht worden besteed aan het handhaven en verbeteren van de integriteit van medewerkers en gegevens.

Huisvesting

De MIVD-brede reorganisatie noodzaakt tot een nieuw huisvestingsplan binnen de Haagse regio. In 2004 is gestart met het inventariseren van de voor de toekomst benodigde huisvesting. Toewijzing van ruimte vindt plaats op basis van kengetallen. Ook de MIVD-locaties buiten de Haagse regio worden volgens dezelfde systematiek bekeken. De verhuizingen vinden begin 2006 plaats.

Materieelbeheer

Begin 2004 is een onderzoek uitgevoerd naar het materieelbeheer bij de MIVD. Daarbij is geconcludeerd dat een aantal aspecten verbetering behoeft. Er is inmiddels een aanzet gegeven om het materieelbeheer bij de MIVD op een hoger peil te brengen. Het materieelbeheer wordt MIVD-breed in overeenstemming gebracht met de defensiebrede normen. In 2005 worden verder de verantwoordelijkheden ten aanzien van materieelbeheer beter vastgelegd en wordt de administratieve organisatie verbeterd.

Arbo-milieu

In 2004 is de Arbo-milieutaak in de MIVD-organisatie verankerd. Hierdoor kan de Arbo-Milieu regelgeving beter worden nageleefd. Voor de beheersing van het ziekteverzuim zijn een ziekteverzuimprotocol en een actieplan opgesteld. Een onderdeel van dit actieplan is een training verzuimgesprekken voor alle leidinggevenden van de dienst.

Juridische zaken

Volgens de Wiv2002 kan iedereen een verzoek tot kennisneming indienen van eventueel bij de MIVD vastgelegde gegevens. Niet alle informatie komt voor vrijgave in aanmerking, want dat zou het functioneren van de MIVD en daarmee de veiligheid van de Staat kunnen schaden. Actuele gegevens komen in ieder geval niet in aanmerking voor vrijgave. Niet-actuele gegevens komen alleen in aanmerking voor vrijgave, als ze geen bronnen of werkwijze van de MIVD onthullen. In beginsel worden geen persoonsgegevens van derden verstrekt. Een uitzondering op die regel wordt gemaakt voor gegevens over een overleden echtgenoot, een geregistreerd partner, of een kind of ouder van de aanvrager.

De MIVD heeft het afgelopen jaar tien verzoeken om kennisneming ontvangen, waarvan er eind 2004 nog één in behandeling was. Van de tien verzoeken had er één betrekking op eventueel aanwezige gegevens van de verzoeker zelf. Drie verzoekers verzochten om kennisneming van gegevens van overleden verwanten. De overige zes verzoeken, van wetenschappers en journalisten, hadden betrekking op kennisneming van gegevens over een bestuurlijke aangelegenheid.

De 58 verzoeken die eind 2003 nog in behandeling waren, zijn in 2004 allemaal afgehandeld. Tegen de ontvangen afwijzingen op de verzoeken om kennisneming is in twee gevallen een bezwaarschrift ingediend. Na het niet ontvankelijk verklaren van deze bezwaarschriften is door de indieners geen beroep ingesteld. Vastgesteld kan worden dat het aantal verzoeken om kennisneming in 2004 gedaald is ten opzichte van 2003. Wel wordt geconstateerd dat de omvang en complexiteit van de individuele verzoeken toe lijken te nemen. Dit wordt met name veroorzaakt door een toename van verzoeken om kennisneming van gegevens over een bestuurlijke aangelegenheid.

Een ieder heeft op grond van de Wiv2002 het recht bij de Nationale Ombudsman een klacht in te dienen over het vermeende optreden van de MIVD bij de uitvoering van de Wiv2002 of de Wet veiligheidsonderzoeken. Alvorens een klacht in te dienen bij de Nationale Ombudsman moet een klager de minister van Defensie in kennis stellen van de klacht en deze in de gelegenheid stellen zijn zienswijze hierop te geven. De minister wint, voordat hij zijn zienswijze geeft, het advies in van de Commissie van Toezicht. In 2004 zijn er geen klachten ingediend met betrekking tot (vermeend) onrechtmatig of onbehoorlijk handelen door de MIVD.

Medezeggenschap

De directeur MIVD voert als hoofd van de diensteenheid overleg met de Medezeggenschapscommissie (MC) van de MIVD. De MC is samengesteld uit burgerambtenaren en militairen en vormt een afspiegeling van de organisatie. Het overleg in 2004 stond vooral in het teken van de reorganisatie van de MIVD. De hoofddoelstelling van de reorganisatie is het versterken van de analysefunctie in kwantitatieve en kwalitatieve zin. Voorts werd overlegd over de personele en organisatorische consequenties van de oprichting van de Nationale Signals Intelligence Organisatie (NSO). De MC is in een vroeg stadium betrokken bij zowel de reorganisatie van de MIVD als de oprichting van de NSO en heeft aan de diverse deelprojecten deelgenomen. Ook werd overlegd over het personeelsbeleid, de arbeidsomstandigheden en de huisvesting van de MIVD. Naast het formele overleg met de directeur is er een informeel maandelijks overleg ingesteld, waardoor aan actuele zaken direct aandacht kan worden besteed. Zowel het formele als informele overleg wordt door beide partijen als positief en constructief ervaren.

De minister van Defensie is politiek verantwoordelijk voor het functioneren van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD). De minister stelt het jaarplan van de MIVD, de Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie, vast. De directeur van de MIVD legt verantwoording af aan de minister en de secretaris-generaal over de wijze waarop de MIVD zijn taken uitvoert.

Minister-President

 De Minister-President is voorzitter van de Raad voor de Nationale Veiligheid en is belast met het beleid en de coördinatie ten aanzien van inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De Minister-President wijst jaarlijks onderwerpen van onderzoek aan betreffende andere landen. De onderzoeken worden door de MIVD en de AIVD uitgevoerd. De diensten stemmen de taakverdeling over de onderzoeksonderwerpen af. De aanwijzing tot het uitvoeren van onderzoek wordt omschreven in een openbaar aanwijzingsbesluit. Het besluit wordt gepubliceerd in de Staatscourant. De gedetailleerde invulling van de taakopdracht is opgenomen in een geheime bijlage bij het besluit.

De MIVD legt verantwoording af aan de minister van Defensie over de wijze waarop de opgedragen onderzoeken worden uitgevoerd. De minister van Defensie rapporteert periodiek aan de Minister-President over de wijze waarop de onderzoeken worden uitgevoerd door de MIVD en over de vorderingen van de onderzoeksdossiers. Periodiek rapporteren de MIVD en de AIVD al dan niet in samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken over de resultaten van de onderzoeken aan de Minister-President.

Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

 In de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV) werd op ministerieel niveau overlegd over inlichtingen- en veiligheidszaken van de AIVD en MIVD. De RIV heeft in 2004 aandacht besteed aan de aanslagen in Madrid en de gevolgen ervan voor de veiligheidssituatie in Nederland. In dat verband werd tevens gesproken over het beleid ten aanzien van de aanpak van terrorismebestrijding in Nederland. De proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen en de dreiging dat terroristen de beschikking kunnen krijgen over dergelijke wapens, waren onderwerp van overleg. De verlenging van de militaire misie in Irak is ook in de RIV aan de orde geweest. De directeur van de MIVD heeft in dat verband een presentatie aan de RIV gegeven over de inlichtingen- en veiligheidsaspecten (dreigingsanalyse) met betrekking tot Irak. De MIVD heeft de RIV eveneens geïnformeerd over de inlichtingen- en veiligheidsaspecten van de crisisbeheersingsoperaties in Afghanistan en op de Balkan. De RIV werd halverwege 2004 opgeheven.

Raad voor de Nationale Veiligheid

 De Raad voor de Nationale Veiligheid (RNV) is de opvolger van de RIV. De RNV komt in beginsel maandelijks bijeen. In de RNV wordt op ministerieel niveau overlegd over de veiligheidssituatie in Nederland, alle aspecten betreffende terrorismebestrijding, de veiligheidssituatie bij crisisbeheersingsoperaties en overige inlichtingen- en veiligheidsaangelegenheden.

De RNV heeft in 2004 overlegd over het beleid en de uitvoering van het beleid met betrekking tot de bestrijding van terrorisme en de radicaliseringstendensen in Nederland. De inlichtingen- en veiligheidsaangelegenheden betroffen onder meer de proliferatie van massavernietigingswapens.

De moord op de heer van Gogh op 2 november en de gevolgen daarvan voor de Nederlandse samenleving zijn eveneens onderwerpen van overleg geweest. De RNV werd door de minister van Defensie en de directeur van de MIVD geïnformeerd over de inlichtingen- en veiligheidsaspecten ten aanzien van de crisisbeheersingsoperaties in Irak, Afghanistan en op de Balkan.

Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

 Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) fungeert als ambtelijk voorportaal voor de RNV voor onderwerpen op inlichtingen- en veiligheidsgebied. Het CVIN komt in beginsel maandelijks of zoveel vaker als nodig bijeen.

In het CVIN stond het overleg in 2004 vooral in het teken van terroristische aanslagen, het beleid ten aanzien van de bestrijding van het terrorisme, de proliferatie van massavernietigingswapens en het moslimextremisme in Nederland. Daarnaast werden de door de MIVD opgestelde dreigingsappreciaties met betrekking tot crisisbeheersingsoperaties besproken.

Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

 Parlementaire controle op de activiteiten van de MIVD wordt uitgeoefend door de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Als het gerubriceerde informatie betreft is de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) het parlementair orgaan waarmee vertrouwelijk wordt overlegd. De CIVD is in 2004 van samenstelling gewijzigd. Voorheen bestond de CIVD uit de fractievoorzitters van de vier grootste politieke partijen. Thans bestaat zij uit alle fractievoorzitters. De Socialistische Partij heeft te kennen gegeven geen zitting te nemen in de CIVD. Afsproken is dat afsplitsingen van partijen geen deel uitmaken van de CIVD. De CIVD vergadert doorgaans enkele keren per jaar met de minister van Defensie waarbij ook de directeur van de MIVD aanwezig is. Een onderwerp van overleg is het gerubriceerde jaarverslag van de MIVD. De CIVD brengt over haar werkzaamheden verslag uit aan de Tweede Kamer. Dit schriftelijke verslag is gedeeltelijk openbaar.

Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

 De Commissie van Toezicht is ingevolge de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv2002) belast met het uitoefenen van toezicht (achteraf) op de rechtmatigheid van het handelen van de diensten bij de uitvoering van de Wiv2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken. De commissie kan gevraagd en ongevraagd de betrokken ministers inlichten en adviseren over haar bevindingen. De commissie treedt op als onafhankelijk extern adviseur van de betrokken ministers bij de behandeling en beoordeling van tegen de diensten ingediende klachten. In het kader van haar toezichthoudende taak verricht de commissie onderzoeken en brengt hierover toezichtsrapporten uit. Deze rapporten zijn openbaar, met uitzondering van de delen van het rapport die inzicht bieden in de door de dienst ingezette bijzondere inlichtingenmiddelen, door de

dienst aangewende geheime bronnen en het actuele kennisniveau van de dienst. De commissie heeft in 2004 een drietal (diepte)onderzoeken verricht naar onderzoeken die door de MIVD zijn uitgevoerd. Het betrof een contra-terrorisme onderzoek, een contra-inlichtingen onderzoek en een onderzoek met betrekking tot de proliferatie van massavernietigingswapens. De minister van Defensie zendt het openbare gedeelte van een toezichtrapport, inclusief zijn reactie erop, aan de beide Kamers der Staten-Generaal. Het niet-openbare gedeelte wordt vertrouwelijk aangeboden aan de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer. Daarnaast heeft de Commissie van Toezicht in 2004 een aantal steekproeven uitgevoerd, alsmede een aantal juridische adviezen over de uitvoering van de Wiv2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken uitgebracht. De commissie wordt door de MIVD regelmatig inhoudelijk geïnformeerd over de achtergronden van de onderwerpen van de steekproeven en (diepte)onderzoeken.

De commissie heeft in 2004 een werkbezoek gebracht aan een verbindingsinlichtingenlocatie van de MIVD. De commissie is tijdens het bezoek geïnformeerd over de werkzaamheden van de afdeling Verbindingsinlichtingen van de MIVD.

Vaste commissies voor Defensie en Buitenlandse Zaken

De Vaste commissies voor Defensie en Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer werden, voor voltooiing van het besluitvormingsproces in het parlement over deelname aan de crisis-beheersingsoperatie in Irak, vertrouwelijk geïnformeerd. De minister, terzijde gestaan door de Chef Defensiestaf en de directeur MIVD, heeft de commissies ingelicht over de inhoudelijke aspecten van het toetsingskader en de veiligheidsrisico's in Irak. De Vaste commissie van Defensie heeft in een Algemeen Overleg met de minister van Defensie, die daarbij terzijde werd gestaan door de directeur MIVD, het openbare jaarverslag van de MIVD over het jaar 2003 besproken. De directeur MIVD heeft voorafgaande aan het Algemeen Overleg een presentatie gegeven voor de Vaste commissie voor Defensie over de taak, de organisatie en werkwijze van de MIVD.

Jaarverslag

Jaarlijks stuurt de minister van Defensie het openbare jaarverslag van de MIVD vóór 1 mei aan het parlement en de Commissie van Toezicht. Het jaarverslag is er op gericht verantwoording af te leggen over de activiteiten en werkzaamheden van het afgelopen jaar en voor zover mogelijk reeds een vooruitblik te geven op de onderwerpen waarop de MIVD zich het komende jaar zal gaan richten.

De MIVD stelt ook een gerubriceerd jaarverslag op. Dit verslag wordt aangeboden aan de aan de Minister-President en de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) van de Tweede Kamer. Het gerubriceerde jaarverslag wordt besproken in een mondeling overleg tussen de CIVD en de minister van Defensie. Het gerubriceerde jaarverslag wordt ook aan de Commissie van Toezicht aangeboden.

COLOFON

Uitgave

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag

Vormgeving en Druk

OBT bv, Den Haag

Fotografie

Ministerie van Defensie [luchtfoto vrijgavenummer 99052515452]
Verenigde Naties